

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

DIPLOMSKO DELO

Oblike pomoči mladostnikom z izkušnjo nasilja v slovenskem
prostoru

December, 2010

Kaja Cegnar

Univerza v Mariboru

Fakulteta za varnostne vede

DIPLOMSKO DELO

Oblike pomoči mladostnikom z izkušnjo nasilja v slovenskem
prostoru

December, 2010

Kaja Cegnar

Mentor: doc dr. Igor Areh

Kazalo

1	Uvod	7
2	Osnovni pojmi	8
2.1	<i>Nasilje</i>	8
2.1.1	Oblike nasilja	8
2.1.2	Vrste nasilja med mladimi v Sloveniji	10
2.1.3	Dejavniki, ki vplivajo na nasilje mladih	15
2.1.4	Življenjski cikel nasilnega odnosa	22
2.1.5	Posledice nasilja	23
3	Delo institucij na področju (ne)nasilja - oblike pomoči.....	25
3.1	<i>Delo vladnih institucij</i>	25
3.1.1	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve	25
3.1.2	Ministrstvo za šolstvo in šport	37
3.1.3	Ministrstvo za notranje zadeve	41
3.1.4	Urad za enake možnosti	42
3.1.5	Ministrstvo za pravosodje	43
3.1.6	Ministrstvo za zdravje	44
3.2	<i>Delo nevladnih institucij</i>	46
3.2.1	Društvo za nenasilno komunikacijo	46
3.2.2	UNICEF	49
3.2.3	Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja	51
3.2.4	Zveza prijateljev mladine Slovenije	51
3.2.5	Zavod EMMA - psihosocialna pomoč dekletom in ženskam - žrtvam nasilja.....	53
3.2.6	Združenje proti spolnemu zlorabljanju	54
3.2.7	Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše	55
3.2.8	Center za pomoč mladim.....	56
3.2.9	Mladinsko informacijsko in svetovalno središče Slovenije.....	62
4	Razprava in zaključek.....	63
5	Literatura	67

Povzetek

Čeprav je neštetih stvari, ki so našo dobo zaznamovale v smislu napredka, žal ne moremo mimo nekaterih, ki so v razvoju človekove notranjosti povzročile velik korak nazaj. Menim, da se maje piramida vrednot družbe, ki vedno višje na lestvico uvršča tekmovalnost, uspešnost, samostojnost, materialne dobrine in vedno bolj pozablja na sodelovanje, vzajemnost, solidarnost ipd. Ljudje smo vse bolj nestrpni in pohlepni in namesto, da bi težave reševali po mirni poti, vse pogosteje za doseg naših ciljev, uporabljamo različne oblike nasilja. Še bolj zaskrbljujoče pa je to, da tako reševanje konfliktov postaja normalnost in nasilja, katerega se poslužujemo vsak dan, sploh ne opazimo več. Ob tem pa pozabljamo na dolgotrajne posledice, ki jih s seboj neusmiljeno prinaša nasilje in jih občutimo tako posamezniki kot okolje in skupnost v kateri živimo.

Namen diplomskega dela je torej opozoriti na problem nasilja v naši družbi, obenem pa raziskati kakšne oblike pomoči v Sloveniji ponujamo mladostnikom, ki imajo izkušnjo nasilja. Diplomsko delo je sestavljeno iz dveh delov. V prvem delu zajema razlago pojma nasilje, kamor vključuje tudi vse oblike, vrste, dejavnike in posledice nasilja. Drugi del se nanaša na predstavitev programov, ki jih mladim nudijo tako vladne kot nevladne organizacije in društva v Sloveniji. Kot velik problem se je izkazala nepokritost Slovenije z navedenimi programi, saj so le-ti bolj dostopni prebivalcem večjih mest, kot prebivalcem ruralnih okolji. Poleg tega je ogromna razlika v številu ponujenih programov na področju kurativnega reševanja problematike in preventivnih programov. Kurativne programe za mlade ponujajo tako vladne kot nevladne organizacije, kamor sodijo predvsem krizni centri za mlade, SOS telefon za mlade in zagovorništvo za otroke in mladostnike, dočim preventivnih programov skorajda ni. Preventivne delavnice ponujajo le nekatere nevladne organizacije in le na nekaterih centrih za socialno delo se srečamo s programi, kjer si strokovnjaki prizadevajo učiti stvari, ki jih otroci in mladostniki doma ali v šoli ne dobijo

oziroma jih dobijo premalo. Potrebno je, da z načrtovanim in rednim posredovanjem ter učinkovitimi programi zajezimo uporabo nasilja in mladim omogočimo brezkrbno otroštvo, ki si ga zaslužijo.

Ključne besede: nasilje, žrtev, povzročitelj nasilja, družina, šola, programi pomoči.

Offering professional help to addescents with the experience of violence in Slovenia

Summary

Although there are many thousand of things with which our era will be marked as a progressive one, but unfortunately we cannot pass those, which have caused a large step backwards in the development of human inwardness. The foundation of social valuableness pyramid is rocking hard in my opinion, because of the changed priorities, like ranking rivalry, successfulness, independence and possession of material goods in the priority level and the important ones like cooperation, mutuality, solidarity, etc. are almost forgotten.

In the review of human development we can establish the fact that our human nature is becoming more and more impatient and greedy and therefore instead of resolving our problems with common sense in a peaceable way, we prefer to choose different ways of violant measures to reach our goals. Far more concerning is the fact, that such violant measures are lately taken as a normal behaviour and therefore the violence performed as a every day habit isn't even noticed anymore. On the other behalf we are forgetting the long-term consequences brought by any violent measurements herewith and which are percieved as well as by individuals, in our everyday environment and in our community.

The purpose of the official certificate is to drawl the attention of the awareness of violence in our society and simultaneously engaging in the research of what different forms of help are provided on the Slovenian territory for adolescents (youth) who experienced violence. The official certificate consists of two parts.

The first part contains the explanation of the conception of violence, where all the violent measurements, forms, factors as well as all the consequences

are included. The second part represents the programmes offered by Slovenian governmental organizations as well as non-governmental associations for adolescents. The programme availability research shows that programmes are much more accessible to the population of larger cities and a much bigger deficiency in rural regions. Further more there is a big difference between the number of offered programmes in the field of curative problem solutions as in preventive programmes. Curative programme fields are covered and offered by governmental as well as non-governmental associations, such as youth crisis centers, SOS phone lines for youth and adolescents as well as intercessory in behalf of children and adolescents. On the other half, preventive programmes are hardly findable. Workshops for preventive programmes are offered only by few non-governmental associations. Further more only in a few social service centers throughout the country we can come across with programmes by which experts strive to mediate the lack of knowledge given in domestic environment or during the school educational programmes to children and adolescents.

There is a big necessity to provide the knowledge opportunities in restraining the use of violence in the form of regular educational programmes as well as regularly planed measurements, with and through mediations in order to assure our successors a carefree childhood, which they deserve.

Key words: violence, victim, violence inducer, family, school, assistance programmes.

1 Uvod

Nasilje je resen problem in vzbuja veliko vprašanj, še posebej takrat, ko vključuje otroke ali mladostnike. Potrebno se je zavedati, da moramo tako velik problem, ki s seboj nosi veliko in težke posledice, reševati mi - odrasli. Kljub temu, da bi moralo biti otroštvo vselej lepo, ni vedno tako. Veliko otrok in mladostnikov preživlja težko otroštvo, ker so žrtve nasilja doma - s strani staršev, v šoli - s strani vrstnikov ali pa nasilje doživljajo/povzročajo preko interneta (npr Facebook, Twitter ipd). Kot je pokazala prva nacionalna raziskava o nasilju v zasebni sferi in v partnerskih odnosih, ki so jo izvedli letos na Uradu za enake možnosti, je bila nasilja deležna vsaka druga anketirana ženska od 15. leta starosti (Urad za enake možnosti, 2010). Da pa ne bi nasilja pripisovali le odraslim, lahko zapišemo ugotovitve raziskave, ki jo je letos opravil Inštitut za kriminologijo v osnovnih šolah, kjer so prišli do ugotovitve, da je nasilje doživelo že 23% učenk in učencev v slovenskih šolah (Inštitut za kriminologijo, 2010). Nasilje je dandanes dostopno vsakomur tudi preko multimedijskih vsebin kot so risanke, filmi, oddaje ipd, ki so, po mojem mnenju, učbenik nasilnega vedenja in ravnanja. Zaradi teh dejstev, se mi zdi pomembno, da o nasilju govorimo z mladimi, da povemo kaj je dovoljeno in kaj ne, da postavljamo jasne meje med resničnostjo in virtualnim svetom, da sami ne toleriramo nasilja, saj s tem priporemu k temu, da mladi o nasilju ne razmišljajo kot o edinem možnem načinu reševanja konfliktov. V ta namen je tudi v Sloveniji registriranih kar nekaj organizacij in društev, ki izvajajo različne programe - nekateri so namenjeni odraslim, nekateri otrokom in mladostnikom. Ravno tako pa se programi ločijo glede na to, kdo jih (lahko) obiskuje (žrtve, storilci). Res je, da je nasilno obnašanje velik družbeni problem, ki zaobjema vedno večje razsežnosti, vendar verjamem, da z načrtovanim posredovanjem in največjo učinkovitostjo programov ter z načrtovanim in rednim posredovanjem, lahko zmanjšamo to problematiko in mogoče tako tudi mnogim otrokom in mladostnikom omogočimo brezkrbno otroštvo.

2 Osnovni pojmi

2.1 Nasilje

V SSKJ je beseda nasilje opredeljena kot »dejaven odnos do koga, značilen po uporabi sile, pritiska« (Pogačnik, 2008). Nasilje lahko definiramo tudi kot grob napad na drugo osebo ali osebe, rezultat pa je izrazito poškodovanje ali prizadejanje fizične škode tem osebam (Žužul v B. Ručman, 2004).

Ena od ožjih definicij je tista, ki jo je predlagal Olweus (1993), in sicer: »Nasilno vedenje (violence behaviour) je agresivno vedenje, pri katerem akter uporablja svoje telo ali predmet (vključujoč orožje) z namenom, da drugemu povzroči (relativno resne) poškodbe ali nelagodje.« Navedena definicija vključuje uporabo fizične moči ali sile. Ne vključuje pa psihičnega nasilja, verbalne agresije in posredno agresijo (kot so govorice, socialno izključevanje). Vključuje torej le fizično nasilje in komponento ponavljanja (agresija se ponavlja). Društvo za nenasilno komunikacijo povzema nasilje kot zlorabo moči. Po njihovem mnenju gre za dejanje agresije in zlorabe, ki povzroči/namerava povzročiti osramotitev ali ponižanje žrtve. Nasilje razumejo kot kaznivo dejanje, ki na prizadetih osebah lahko pusti »nepopravljive posledice« (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2010).

Glede na vedno večjo pogostost nasilja (tudi med mladimi), se vedno več organizacij ukvarja s programi pomoči za mladostnike z izkušnjo nasilja in tako organizirajo individualna in skupinska svetovanja, treninge socialnih veščin za povzročitelje nasilja, treninge asertivnosti, razne delavnice na temo (ne)nasilja, projektna dela z mladimi itd.

2.1.1 Oblike nasilja

Ločimo štiri osnovne oblike nasilja: fizično, psihično, kamor uvrščamo verbalno in čutveno nasilje, spolno ter ekonomsko nasilje (DNK, 2010):

Fizično nasilje je zloraba fizične sile ali grožnja z uporabo fizične sile. Usmerjeno je na človekovo telo ali njegovo življenje. Telesno nasilje je izrazitejša stopnja nasilja v procesu, ki se po navadi začne že s psihičnim nasiljem. Nekatera dejanja fizičnega nasilja so klofutanje, brcanje, ožiganje kože, udarci z roko ali predmeti, metanje predmetov proti osebi ali v osebo, odpiranje, dotikanje, če človek tega ne želi, zvijanje rok, polivanje s tekočino, neželjeno striženje las, omejevanje gibanja, odrekanje ali siljenje s hrano, umor, napadi z orožjem.

Psihično nasilje so dejanja, ki najpogosteje potekajo na verbalni ravni in negativno vplivajo na samozavest, samopodobo in samozaupanje druge osebe. Ko govorimo o psihičnem nasilju, moramo spregovoriti tudi o čustvenem nasilju, kamor uvrščamo predvsem ignoriranje, molčanje, da bi dosegli svoj cilj in izoliranje osebe od ljudi, s katerimi bi želela ohraniti stik. Pod psihino nasilje pa sodi še grobo kritiziranje človekove osebnosti, žaljenje, zmerjanje, poniževanje, ustrahovanje in grožnje z besedami, kričanjem, telesno držo, ustvarjanje negativnih mnenj o osebi na podlagi predsodkov in stereotipov, širjenje negativnih govoric o osebi, da bi zmanjšali njen ugled v družbi,

Spolno nasilje so vsa spolna dejanja povezana s spolnostjo, ki jih oseba čuti kot prisilo. O spolnem odnosu govorimo, kadar si osebe želijo spolnosti oziroma aktivnosti povezane s spolnostjo in se zanje odločijo brez fizične, psihične, ekonomske ali druge prisile. V nasprotnem primeru govorimo o nasilju. Spolno nasilje so naslednja dejanja: slačenje, opazovanje, komentiranje, nagovarjanje, poljubljanje, otipavanje, siljenje h gledanju pornografskih vsebin, siljenje k masturbiranju, v oralni, analni ali vaginalni spolni odnos, vtikanje predmetov v anus ali nožnico, poniževanje človeka glede njegove spolnosti itd. Skratka vse dejavnosti povezane s spolnostjo, v katere druga oseba ne pristane oziroma pristane pod prisilo.

Ekonomsko nasilje so vse oblike nadvladovanja oziroma poniževanja žrtve s pomočjo sredstev za preživetje ali odrekanja pravic povezanih z zaslužkom. Na primer omejevanje pravice žrtvi do zaposlitve, preprečevanje žrtvi, da

razpolaga s svojim ali skupnim denarjem, siljenje druge osebe v finančno odvisnost, zahteva po pokorščini, ker so žrtvina finančna sredstva nižja idr. Ekonomsko nasilje je tudi, ko je žrtev nasilja prisiljena, da sama prevzame celotno finančno breme za povzročitelja nasilja. V kolikor govorimo o ekonomskem nasilju nad vrstniki, je najbolj pogosta oblika le-tega izsiljevanje za denar ali osebne predmete.

2.1.2 Vrste nasilja med mladimi v Sloveniji

Nasilje v šoli

Nasilje med mladimi je v svetu dokaj nova tema. Za obravnavo določenih oblik nasilja med otroki v šoli se najpogosteje uporablja izraz »bullying«, ki ga različno prevajamo. Pri nas se uporabljata dva prevoda besede "bullying", in sicer ustrahovanje (Dekleva, 1996) in trpinčenje (Pušnik, 1999). Avtorji poudarjajo različne vidike tega nasilja pri opredeljevanju izraza »bullying«, vendar pa lahko najdemo tudi skupne značilnosti, saj se se ne omejujejo le na telesno nasilje, ampak zajemajo tudi verbalno, psihično ali socialno obliko nasilja (Pušnik, 1999).

Bullying lahko v slovenščino prevedemo kot nasilje, zafrkavanje, zlorabljanje, grožnje, maltretiranje, šikaniranje, mučenje. Nasilje v šoli oziroma »bullying« se nanaša na problem nasilja in ustrahovanja nad vrstniki v šoli. Pri preučevanju literature sem prišla do ugotovitve, da se »bullying« nanaša predvsem na osnovo šolo in včasih na nižje razrede srednje šole. Nekateri ta izraz vidijo kot osebno nasilje, drugi pa ga obravnavajo tudi v neosebnih kontekstih, recimo vandalizem (Dekleva, 1996). O trpinčenju med učenci govorimo, kadar je neki učenec v daljšem časovnem obdobju večkrat izpostavljen agresivnemu vedenju, ki ga je povzročil njegov sovrstnik ali skupina učencev. Bullying je torej prikrita dejavnost, kar je posledica več dejavnikov (npr: odrasli niso prisotni, nasilni posamezniki in žrtve o tem ne govorijo, odrasli pojav podcenjujejo, ne zaznajo ga več let ali pa si zatiskajo oči, od otrok se pričakuje, da bodo problem rešili sami, žrtve se počutilo ponižano in osramočeno, starši se sramujejo otrok, ki niso uspešni v socialnih

stikih ipd.) (Umek, 2009). Olweus (1993) pravi, da je bullying »pojav, kadar eden ali več učencev (oz. vrstnikov) dlje časa ali večkrat izvajajo negativne akcije proti drugemu učencu« (Dekleva, 1996).

Če povzamemo skupne značilnosti različnih definicij, bi rekli, da je trpinčenje tisto nasilje, ki se dogaja dlje časa in je lahko verbalno, psihično ali fizično. Vključuje neravnovesje moči med žrtvijo in napadalcem, kjer je značilno, da ima več moči povzročitelj nasilja, žrtev pa občuti nemoč in strah. Tako nasilje ni nesreča, pač pa je storjeno namenoma in neposredno nad žrtvijo (Pušnik, 1996).

Nasilje v družini

Podatki Svetovne zdravstvene organizacije kažejo, da v Evropi kot posledica ubojev ali napadov vsak dan umrejo štirje otroci v starosti 0 do 14 let. Na leto jih torej umre 1300. V anketi, ki jo je med mladimi leta 2001 opravil UNICEF, je 60 % otrok v Evropi in srednji Aziji trdilo, da se z nasilnim in napadalnim vedenjem soočajo doma pri starših in skrbnikih. Raziskovalci v industrijsko razvitih državah ocenjujejo, da od 40 % do 70 % moških, ki se telesno izživljajo nad svojimi partnerkami, izvajajo nasilje tudi nad svojimi otroki in da približno polovica žensk, ki so telesno zlorabljene, zlorablja tudi svoje otroke (World Health Organization, 2004). Glede na raziskavo, ki jo je izvedel Inštitut za kriminologijo v zadnjih dveh letih v slovenskih šolah, poročajo, da se otroci in mladostniki v slovenskem prostoru z nasiljem v domačem okolju srečujejo v 23 % (Inštitut za kriminologijo, 2010).

Dom naj bi bil varen in miren prostor, kamor se posamezni družinski član lahko zateče pred zunanji pritiski. Vendar pa je ravno ta prostor pogosto najbolj nevaren tako za ženske, ki so velikokrat žrtve nasilja s strani svojih partnerjev, kot za otroke, ki ravno tako - vzporedno ali posledično - trpijo zaradi nasilja nad mamo (kot opazolaci nasilja) ali nad njimi samimi. Nasilje v družini izvira predvsem iz kulturnih vzorcev in škodljivih vplivov določenih tradicionalnih navad ali običajev, saj je v zgodovini na podlagi neenakih razmerji moči med spoloma, pripeljalo do nadvlade moških. Skozi zgodovino

je bil tako položaj žensk in otrok tesno povezan z nasiljem, ki je bilo v tistem času družbeno dovoljeno oziroma družbeno sprejemljivo. Tako pravo kot celotna družba sta sledila tradicionalnim, versko narekovanim prepričanjem, da je mož glava družine, ki je odgovoren za disciplino doma - ni imel samo pravice pač pa tudi dolžnost kaznovati neposlušnost žene in otrok (Filipčič, 2002).

Nasilje nad otroki v družini se najpogosteje pojavlja v naslednjih oblikah (Bučar-Ručman, 2004):

- Psihično trpinčenje, kamor štejemo zavračanje otroka, poniževanje otroka (verbalna zloraba), teroriziranje otroka, izolacija otroka, navajanje otroka k antisocialnemu vedenju, izkoriščanje otroka, zavračanje čustvene odgovornosti za otroka, zapiranje in omejevanje gibanja otroka ipd.
- Fizično nasilje, kjer je potrebno upoštevati tudi značilnosti določene kulture in posledičnih družbenih norm. Če se osredotočimo na slovenski prostor, o fizičnem nasilju nad otrokom govorimo, ko otroku povzročimo fizično bolečino - fizična bolečina je meja med dopustnim in nedopustnim ravnanjem, katere starši ne smejo prestopiti.
- Zanemarjanje je opustitev dejanja ali vedenja, s katerim odrasli zadostijo otrokovim telesnim, čustvenim, intelektualnim in drugim potrebam, ki varujejo otroka in mu omogočijo ustrezen razvoj.
- Spolno nasilje o katerem govorimo, ko odrasla oseba ali nekdo, ki je večji od otroka, uporabi svojo moč in vpliv nad otrokom ter izrabi njegovo spoštovanje in zaupanje, da ga zavede v spolno dejvnost. Najpogostejša oblika spolnega nasilja nad otrokom je otipavanje, ki se lahko stopnjuje vse do posilstva otroka (Združenje proti spolnemu zlorabljanju, 2010).

Ulično nasilje

Bučar-Ručman (2004) ulično nasilje deli na štiri oblike, in sicer:

- Nasilje posameznikov ali skupine, ki se izvaja zaradi moči, kjer do nasilja prihaja le zato, ker posamezniki na ta način dokazujejo svojo moč. Kot najbolj tipičen primer kaznivega dejanja, storjenega zaradi moči, Bučar-Ručman navaja pretep.
- Ropi in izsiljevanja. Gre predvsem za nasilje storjeno iz koristoljubja. Velikokrat je prisotno orožje, tako pištola kot hladno orožje, in se večinoma zgodi v bliži državne meje. Tu moram opozoriti, da je velika verjetnost, da se s to vrsto nasilja srečajo v kasnejših letih tudi mladi, ki kmalu zaidejo na pot kriminala (vandalizem), saj je po Mešku stopnjevanje kaznivih dejanj (vandalizem, manjše tatvine, preprodaja drog, ropi) predpogoj za nasilna ravnanja iz koristoljubja kot so ropi in izsiljevanje.
- Spolno nasilje se pri nas pojavlja predvsem v dveh oblikah; spolno nasilje v družini in spolno nasilje nad naključno neznano osebo. Večinoma so storilci starejši - okrog 30 let, manj je mlajših storilcev. Velik problem odkrivanja in preprečevanja te vrste nasilja je v tem, da je prijav izredno malo.
- Nasilje zaradi nestrpnosti je pri nas vedno večji problem, saj se izvaja nad različnimi skupinami drugače mislečih, nad ljudmi druge polti, veroizpovedi, spolne usmerjenosti ipd. Velik problem predstavljajo tudi »skini«, ki naj bi po navedbah avtorja knjige Nasilje in mladi iskali drugačne od sebe in jih za to, ker so drugačni ustrahovali in po možnosti tudi kaznovali.
- Nasilje med in znotraj posameznih skupin. Gre za to, da je v slovenskem prostoru veliko subkulturnih skupin, kot so skaterji, rave-arji, skini, metalci, čefurji, pankarji ipd. Glede na to, da so si lastnosti posameznikov, ki pripadajo določeni skupini razmeroma podobne, glede na pripadnike druge skupine pa zelo različne, včasih celo nasprotujoče, velikokrat prihaja do nasilja med skupinami, kar

avtor pripisuje nestrpnosti in slabši socialni zrelosti posameznikov, ki pa po mojem mnenju ne bi smelo biti opravičilo za neprevzemanje odgovornosti za svoja ravnanja.

Tomori tako navaja naslednje lastnosti izvajalcev nasilja opisanih oblik (Tomori v Bučar-Ručman, 2004):

- impulzivnost,
- splošen slab nadzor nad impulzi,
- odzivanje brez poprejšnjega premisleka,
- nestrpnost,
- slabša sposobnost obvladovanja čustev (predvsem jeze),
- zvišan prag za vzburjenje,
- nezadovoljujoča samopodoba,
- nizka raven samospoštovanja, ki jo poskušajo dvigovati z dominiranjem in manipuliranjem šibkejših in si s tem pridobivajo občutek moči,
- velika potreba po sprejetosti v skupini vrstnikov,
- slabša socialna zrelost, ki botruje neprimernim načinom vedenja,
- nesposobnost za prevzemanje odgovornosti,
- pripisovanje krivde drugim.

Nasilje na športnih prireditvah

Nasilje na športnih prireditvah je bilo prisotno od prve take prireditve naprej, kar pomeni, da je že od nekdaj tako. Problem, s katerim se srečujemo tudi v Sloveniji pa je vse večja pogostost nasilja na športnih prireditvah. Bučar-Ručman (2004) opisuje, da je nekdanja ločnica (ne)nasilja, ki je temeljila predvsem na obliki tekmovanja (veliko več nasilja je bilo beleženega na tekmah nogometa, hokeja, košarke ipd kot na tekmah tanisa, smučanja, gimnastike) danes močno zabrisana in da se nasilje pojavlja že skoraj pri vseh panogah športa. Na športnih prireditvah se pojavljata dva tipa nasilja, in sicer vandalizem, kjer gre za spontano nasilje ter huliganizem, kjer gre za načrtno,

zavestno in organizirano obliko nasilja. Da pa gre za problem mladih, potrjuje Košir, ko navaja, da je značilnost športnega nasilja predvsem njegova pogostost in stalnost ter mladost izvajalcev nasilja (Košir v Bučar-Ručman, 2004).

Na nasilje na tekmi vpliva mnogo dejnikov, tako primarnih (družbeni problemi, življenjski pogoji posameznika, negotova prihodnost, pomanjkljiva vzgoja ipd) kot sekundarnih (skupinska identifikacija), ki ga pospešijo t.i. pospeševalni dejavniki kot so alkohol, mamila, lokalpatriotizem, nacionalizem ipd (Bučar-Ručman, 2004).

Nasilje nad samim seboj

Govorimo predvsem o samomoru in samopoškodovanju, ki velikokrat zajema poskus samomora. Po Bučar-Ručman (2004) gre za način izražanja napetosti, slabega finančnega stanja, bolezni, težav v družini, nerazumevanja, nasilja ipd. Za samomore se v večji meri odločajo impulzivnejši ljudje, kamor štejemo tudi mlade, saj jih prav njihova velika impulzivnost zaradi iskanja identitete, hormonskega neravnovesja, slabe samopodobe, družinskih problemov ipd, pripelje do samomora.

2.1.3 Dejavniki, ki vplivajo na nasilje mladih

Družina

Družina je zagotovo eden izmed dejavnikov, ki bistveno vpliva na razvoj otroka, na razvoj njegove percepcije do okolja in predvsem tega, da se pri njem razvije zavest kaj je prav in kaj je narobe. To zavest morajo pri otroku vzpostaviti starši. Starši pa s svojim vedenjem in odnosi dajejo svojim otrokom napotke za njihovo nadaljnje vedenje (Bučar-Ručman, 2004).

Po številnih raziskavah sodeč na otroke najbolj vplivajo naslednji dejavniki (Olweus v Pušnik, 1999) :

- čustven odnos med staršem in otrokom,
- odnosi med staršema,
- doslednost pri vzgoji,
- nadzor otrokovega vedenja,
- vzgojne metode (uporaba moči, ostrom kazni),
- patologija (deviantnost staršev),
- otrokov temperament.

Otroci, ki so podvrženi nasilju v družini in spolnim zlorabam se kasneje v življenju ne morejo normalno socializirati in povezati v družbo. To potrjujejo predvsem številne raziskave, ki pravijo, da ima večina obsojencev v družini neurejene razmere in da je njihova nagnjenost k agresivnosti posledica teh razmer. Ti »agresivneži« so bili v svoji mladosti žrtve, z njimi so grdo ravnali in ker so se želeli kasneje tega obvarovati, so tudi sami postali nasilni do drugih, kar nam znova dokazuje, da se vse vrti v začaranem krogu (Bučar-Ručman, 2004).

Vrstniki

Danes se v šolskih okoljih mnogo otrok srečuje z nasilnimi ravnanji vrstnikov, ki vključujejo zlorabo moči, bodisi fizične bodisi psihične in verbalne. »Pri tem ne gre za običajne "dogodke" ali kot še vedno velikokrat pojmujejo in pojasnjujejo odrasli za "stvar otrok, ki jo bodo uredili sami med seboj« (Društvo za pomoč odvisnikom od nedovoljenih drog, 2010). V resnici je vrstniško nasilje velik problem. Za tiste, ki postanejo žrtve vrstniškega nasilja, predstavlja to nasilje hudo stisko, s katero se srečujejo vsakodnevno in na njih pušča negativne posledice, posamezniki, ki so nasilni pa s tem utrjujejo neustrezen model uveljavljanja in reševanja problemov. Prav zaradi tega si moramo vsi prizadevati za preprečevanje in zmanjševanje vrstniškega nasilja,

za zaščito otrok, ki so žrtve tega nasilja ter za ustrezno obravnavo povzročiteljev nasilja.

Dejstvo je, da se mladi v otroštvu družijo predvsem z drugimi otroki iz okolice ter s sošolci. V obdobju adolescence pa se krog znancev začne širiti, vpliv staršev se zmanjšuje povečuje pa se vpliv sovrstnikov. V adolescenci nam veliko več kot mnenje staršev pomeni mnenje vrstnikov, zato je marsikateri otrok pripravljen storiti karkoli, le da bi bil sprejet v družbo. Večina mladih si želi biti priljubljena in popularna med vrstniki, če to niso, so osamljeni, nesrečni in začnejo se pojavljati občutki manjvrednosti in občutki pomanjkanja samospoštovanja in samozavesti. Prav zaradi strahu pred takimi občutki se želijo vsi družiti z popularnimi vrstniki in s takimi, ki uživajo določen ugled v naši družbi. Zaradi želje po sprejetosti veliko mladih počne stvari, ki jih drugače nikoli ne bi in tako počasi tonejo vse globlje. Počenjajo stvari, za katere so jih učili da so neprimerne, vendar mladi to upravičujejo s tem, da jim to omogoča popularnost. Vrednote, ki jih posameznik pridobi tekom odraščanja so tako na preizkušnji. Tu se pokaže kako dobro so starši opravili svoje delo, ter kaj otrokom več pomeni, vrednote, ki jih poznajo vse življenje ali želja po sprejetosti v družbi. Dejstvo pa je da se osebe, ki so nasilne do drugih in tiste osebe, ki niso, med seboj ne družijo, saj ne spadajo v isti krog. Mladi si torej izbirajo družbo, ki goji isti vrednostni sistem kot je tisti ob katerem so odraščali, zato je ključnega pomena njihovo zgodnje otroštvo in takratna vzgoja (Bučar- Ručman, 2004).

Šola

Dandanes otroci večino svojega časa preživijo v šolah, zato je šola pomemben dejavnik, ki vpliva na vedenje mladih. Šola je institucija, ki s procesom izobraževanja žal spodbuja predvsem tekmovalnost, saj ocenjuje uspešnost, znanje, telesno pripravljenost, čemur učenci sami dodajo tekmovanje v priljubljenosti (Bučar- Ručman, 2004).

Na nasilno vedenje otroka lahko šola vpliva z naslednjimi dejavniki (Lampe et al., po Bučar Ručman, 2004) :

- splošno neugodno psihosocialno ozračje šole (velikost šole, veliko število učencev, red v šoli, prisila ali kaznovanje),
- učiteljeva osebnost (strog, popustljiv, nedosleden, nerazumevajoč, nepravičen),
- prevelika storilnostna naravnost šole (povečana storilnostna naravnost šole spodbuja tekmovalnost; mnogi učenci niso kos visokim zahtevam šole, zaradi neuspeha izgubljajo voljo do učenja in prizadevanja v šoli, vse to pa spodbuja razne odpore in nasilno vedenje),
- neugodni odnosi med otroki (posmeh, preganjanje, trpinčenje, ustrahovanje, izsiljevanje),
- nezmožnost gibanja in drugačnega telesnega sproščanja (otroci, ki morajo veliko časa preživeti v istem prostoru, v isti skupini, ne sproščajo svojih napetosti s športom itd).

Neizpodbitno dejstvo je, da se otroci po vpisu v šolo srečujejo z vrstniškim nasiljem. To nasilje se pojavlja v različnih oblikah od ustrahovanja, izzivanja, skrivanja šolskih torb in izolacije s strani drugih vrstnikov. Od vsakega otroka pa je odvisno ali bo dopustil, da se bo to nasilje ponavljalo ali pa bo temu naredil konec. Umek (2009) trdi, da otroci, ki rešujejo težave z nasiljem z jokom, te težave ne bodo rešili, saj bodo tako povzročitelju nasilja pokazali, da ga je prizadel in da lahko s takim početjem tudi nadaljuje. Po mojem mnenju je pomembno, da otrokom in mladim sporočamo, da nasilje ni dopustno in da je prav, da o tem spregovorimo in povemo odrasli osebi (stršem, učitelju, vzgojitelju, knjižničarju ipd), katera bo nasilje preprečila, jim pomgala, ker je to dolžnost odraslih in ne otrok. Pomembno se mi zdi, da jim povemo, da v teh primerih ne gre za nikakršno tožarjanje ali »špecanje«. S tem, ko posredujemo v teh situacijah odrasli in ko spodbujamo, da se o nasilju govori, jemljemo moč posameznikom, ki nasilje izvajajo. Meni se zdi

popolnoma napačno prepričanje, da morajo otroci v situacijah, ko se srečajo z nasiljem, zadeve reševati sami, saj je nasilje preveč resna tema, ki prinese prehude posledice, da bi lahko to breme naložili njim. Zato se mi zdi pomembno da šola otroku daje občutek varnosti, da ima otrok občutek, da se na šolo lahko zateče, da bo tam našel nekoga, ki mu bo prisluhnil in mu pomagal. Če ima šola na otroka pozitiven vpliv, se otrok v šoli počuti dobro in sproščeno. Če je otrok izpostavljen neugodnim družinskim razmeram ali vrstniškemu nasilju, mu lahko dober odnos z učitelji in sošolci pomaga, da o težavah spregovori, zato je pomembno tudi to, da neprestano izobražujemo vse zaposlene na šolah.

Mediji

Dandanes je naš svet videti kot svet poln nasilja. Različni mediji kot so televizija, radio in zadnje čase predvsem internet, prinašajo informacije o različnih vrstah kriminala. A tudi mediji kot sredstva javnega obveščanja, ravnajo v skladu z tržnimi zakonitostmi. Po mnenju Bučar-Ručman (2004) v družbi prevladuje zmotno mišljenje, da so mediji tisti, ki nam prikazujejo nasilje in da so mediji velik krivec za nasilje med mladimi, vendar je zadeva ravno obratna. Mediji nam posredujejo tiste vsebine za katere ljudje izrazijo interes, se pravi tiste, ki jih ljudje želijo gledati. Prav zaradi teh potreb ljudi po prikazovanju nasilja postaja današnje novinarstvo predvsem tržno, saj izpostavlja in prikazuje tisto, kar se najbolj prodaja in sicer seks, denar, nasilje, tragedije. Kakovostno novinarstvo pa počasi izginja. Tudi Petrovec (2003) pravi, da pisanje o kriminalu in kaznivih dejanjih privlači bralce in poslušalce in da nam prav to pogosto daje občutek, da je kriminalitete več kot pa jo dejansko je. Dejstvo je, da je svet danes prepleten z nasiljem, vendar mediji ne podajajo celotne slike, ampak prikazujejo le najbolj spektakularne, tragične in grozljive zgodbe, ki v ljudeh vzbujajo občutke strahu in sočutja do žrtev.

Po mojem mnenju je največji problem to, da se maje piramida vrednot družbe, ki vedno višje na lestvico uvršča tekmovalnost, uspešnost,

samostojnost, materialne dobrine in vedno bolj pozablja na sodelovanje, vzajemnost, solidarnost ipd.

Vplivi medijev na nasilje po Petrovcu (2003):

- gledalec prevzame agresivne vedenjske vzorce oziroma se nauči tovrstnega reagiranja,
- pogosto srečevanje z nasiljem v medijih zmanjša gledalčevo občutljivost za nasilje,
- marsikaterega gledalca postane strah.

Danes otroci veliko časa preživijo z mediji kot so televizija, radio, internet. Pri uporabi in izpostavljenosti medijem je mladina tako podvržena stalnemu prikazovanju nasilja, ki na nekatere vpliva predvsem negativno. Zaskrbljujoče je, da se število ur, ki jih otroci preživljajo pred televizijo, povečuje. Poleg tega pa problem predstavlja dejstvo, da so otroci skupina, ki je najbolj občutljiva in dovzetna za nasilje (Bučar- Ručman, 2004).

Če torej združimo vpliv medijev na povzročanje nasilja po Petrovcu in menje, ki ga zagovarja Bučar-Ručman o dovzetnosti mladih za nasilje, lahko rečemo, da bomo priča vedno bolj nasilni družbi, ki bo nasilje prepoznavala kot normalen način reševanja konfliktov, saj bo (če je še ni) tolerance vedno (pre)več. Na tem mestu se moramo vprašati, kaj počnemo, da to preprečujemo?

Internet

Do nedavnega svet sploh ni poznal sistema, ki bi omogočil dostop do raznovrstnih vsebin, informacij, fotografij, posnetkov ipd. To mesto je v zadnjih dvajsetih letih zavzel internet. Petrovec opisuje internet kot »prostor, kjer človeška domišljija nima meja in kjer se lahko le-ta opaja z nizkotnimi nagoni« (Petrovec, 2003). Pri vseh možnih oblikah nasilja si ni mogoče zamisliti takega, ki ga ni moč najti na spletu. Izkoriščajo se razni tragični

svetovni dogodki in naravne nesreče. Pri vsem tem poročanju o svetovnih dogodkih, nasilju in kriminalu, se Petrovec sprašuje ali gre res za poročanje in obveščanje svetovne javnosti, da bi se kaj ukrenilo glede nasilja ali gre bolj za tržno potezo, saj se nasilje najbolj prodaja. Na internetu je prisotnih veliko prepovedanih vsebin, ki se preganjajo, ampak je pregon teh ljudi odvisen tudi od posamezne države, ki lahko take ljudi izsledi, vendar zaradi tega take vsebine ne izginejo s spleta, ampak jih nadomesti kakšen drugi avtor. Avtorji takih spletnih strani se pogosto tudi hvalijo in postavljajo, da takih vsebin ni moč dobiti nikjer drugje kot na strani, ki jo gledajo. Veliko teh vsebin prihaja prav iz Amerike, kjer je svoboda izražanja zagotovljena že po ustavi. V Evropi pa kljub zakonodaji ni mogoče omejiti posredovanja nasilja uporabnikom interneta v Evropi (Petrovec, 2003). Iz tega lahko razberemo, da ima svobodno izražanje očitno prednost pred morebitno prizadetostjo predvsem otrok in mladostnikov.

Mladostniki imajo občutek, da so na spletu svobodni in anonimni. Mislijo, da lahko v vseh možnostih, ki jih ponuja internet, lažje izrazijo sami sebe, vendar je ta lažni občutek anonimnosti večkrat razlog za neprimerno vedenje na spletu. Prav zaradi občutka anonimnosti, ki nam ga daje internet, je na internetu vse pogostejši pojav medvrstniškega spletnega in mobilnega nadlegovanja. Zmotno pa je mišljenje, da so storilci takega nasilja predvsem odrasli, saj temu ni tako - storilci so predvsem mladi sami, ki prek sodobnih oblik tehnologij izsiljujejo in ustrahujejo svoje vrstnike. »Strokovnjaki so ugotovili, da otroci virtualno nasilje dojemajo nekako zlahka, kot nedolžno šalo, saj se vse dogaja za zasloni in žrtvi ne gledajo v oči« (Lentin, 2003).

Težava je v tem, da internet omogoča »množično« uporabo nasilja, saj je spročilo enega posameznika v trenutku dostopno široki množici ljudi, zato je predvsem pomembno, da se mlade opozori in spomni, da je spletno nadlegovanje tudi nasilje in da je nedopustno. Ob tem pa na portalu Safe.si svetujejo žrtvam takega nasilja naj pošiljatelje blokirajo, dokaze nadlegovanja shranijo ter čim prej povedo odrasli osebi, ki jim lahko priskoči na pomoč.

2.1.4 Življenjski cikel nasilnega odnosa

Veselič (2007) dinamiko nasilja ponazarja s krogom nasilja, na katerem so označene štiri ključne faze, saj se s tem poudari cikličnost ponavljanja nasilnega vedenja storilca v kolikor le-tega ne prekine žrtev z odhodom iz odnosa. Cikličnost odnosa tako lahko pripisujemo oziroma prepoznavamo samo v dolgotrajnih odnosih - ponavadi o tem govorimo, ko gre za nasilje v družini (nasilje s strani partnerja).

1.faza: Obdobje naraščanja napetosti v odnosu - v tem obdobju poskuša žrtev nasilja zmanjšati napetost tako, da vpliva na razpoloženje storilca in mu ne daje razloga za nasilni izbruh. Nadzorovati poskuša položaj, da bi predvidela možnost nasilnega izbruha pri povzročitelju nasilja, vendar pa z naraščanjem napetosti, žrtev izgublja in tudi izgubi nadzor nad položajem.

2.faza: Izbruh nasilja - v tem obdobju pride do prevelike napetosti in žrtev krivi sebe za izbruh nasilja, ker ji le-tega ni uspelo preprečiti. Napetost torej preraste v nasilje (katerokoli obliko) nad žrtvijo, ki je ponavadi zmedena in poskuša razumeti, kaj se je zgodilo.

3.faza: Odpuščanje in žalovanje - faza, kjer nastopi obžalovanje storilca nasilja, ki se za zlorabo opraviči in obljublja, da se le-ta ne bo nikoli ponovila. Žrtvi govori, da jo potrebuje in ji obljublja, da se bo poboljšal ali pa storilec krivi žrtev za izbruh nasilja češ, da je zlorabo povzročila sama s svojim neprimernim vedenjem. Žrtev se v tem obdobju ponavadi počuti bolje, saj meni, da bo lahko preprečila nove izbruhe nasilja, če bo le dovolj dobro skrbela za storilca nasilja.

4.faza: Obdobje miru - v tej fazi je izbruh nasilja pozabljen, povzročitelj nasilja se drži svojih obljub in žrtev tako upa, da je nasilja konec. Storilec se vede prijazno in ljubeče do žrtve, kar otežuje žrtvi, da bi prekinila nasilen odnos in tako vztraja v tem odnosu, vendar je kmalu zaznati novo napetost,

ki začne naraščati in posledično pride do novega nasilnega vedenja storilca zoper žrtev.

Če bi življenjski cikel nasilnega odnosa poskušali navezati na vrstniško nasilje, bi morali izključiti le 3. fazo odpuščanja in žalovanja, ki je značilna za partnerski odnos.

2.1.5 Posledice nasilja

Posledice nasilja so za vse žrtve dolgotrajne. Veliko vlogo pri okrevanju po prenehanju nasilja ima oblika nasilja in njegovo trajanje kot tudi osebnost žrtve, pomoč s strani raznih (ne)vladnih institucij in socialna ter čustvena opora žrtvi najbližjih oseb. Načini, kako se žrtve odzivajo na nasilje in posledice nasilja, so različni. Izpostavljenost nasilju vedno vpliva na žrtvino samopodobo, odnose žrtve z drugimi ljudmi, socialne in čustvene veščine ter predvsem znižuje žrtvino samozaupanje (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2010).

V primeru, ko nasilje doživi otrok ali mladostnik ima le-to hujše posledice za njegov razvoj, saj življenje z nasiljem vpliva na zadovoljevanje različnih razvojnih potreb, ki jih imajo otroci in mladostniki glede na razvojna obdobja. Izpostavljenost nasilju tako vpliva na otrokovo telesno zdravje in razvoj, na njegov čustveni in vedenjski razvoj, na oblikovanje identitete, samopodobe, na njegove odnose z drugimi ljudmi ipd. Doživeto nasilje je lahko za otroka/mladostnika sporočilo, da je nasilje sprejemljiv način reševanja konfliktov in vplivanja na druge ljudi. Če je otrok indirektna žrtev nasilja v družini (opazovalec), lahko to pomembno negativno vpliva na njegov odnos do staršev, ki pa je eden najpomembnejših dejavnikov za otrokov/mladostnikov zdrav osebni razvoj (za-nenasilje.si).

Glede na to, da se bom osredotočila prevsem na posledice nasilja, ki jih občutijo otroci ali mladostniki - žrtve nasilja, lahko govorimo o posledicah, ki se pokažejo pri (Filipčič, 2002):

- otrokovem telesnem zdravju (fizične poškodbe, telesna zanemarjenost, različne somatske težave, bolezni, izpostavljanost boleznim zaradi zanemarjanja in nezdravljenih poškodb, smrt)
- čustvovanju (močna čustva jeze, strahu, žalosti, sramu, sovraštva, občutki krivde za nasilje v družini, občutki nemoči, apatičnost, depresivna stanja)
- vedenju (izrazita ustrežljivost, podredljivost, introvertiranost ali pretirano ekstravertirano vedenje, izbruhi nasilnega, destruktivnega vedenja, pretirano odraslo vedenje s preveliko odgovornostjo, pretirana potreba po varnosti, beg od doma, močenje postelje, motnje hranjenja, motnje spanja, samopoškodovanje, zloraba drog, delinkventnost, mučenje živali..)
- identiteti (nizko samospoštovanje, slabo zaupanje vase, slaba samopodoba, nizka samozavest, pretirana potreba po ščitenju žrtve..)
- medsebojnih odnosih (močno odvisno vedenje, sovražnost do enega ali obeh staršev, razdvojenost v odnosu do staršv, maščevalnost, zamere do staršev, socialna izolacija, težave pri vzpostavljanju odnosov z ljudmi, nesposobnost ohraniti prijateljske odnose, izguba zaupanja v druge ljudi..)
- izobraževanju (nadpovprečna uspešnost ali padeč pri uspešnosti, zanemarjanje in neizpolnjevanje šolskih obveznosti, težave s koncentracijo, nizka motivacija, zavračanje šole in izostanki od pouka, pomanjkanje interesov, težave v odnosih z vrstniki..)
- osebni higieni (zanemarjenost, pomanjkljiva čistoča, neustrezna oblačila ali pa pretirana urejenost, čistost..)

3 Delo institucij na področju (ne)nasilja - oblike pomoči

3.1 Delo vladnih institucij

3.1.1 Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je razdeljeno na direktorate, ki so zadolženi za izvajanje različnih nalog glede na njihovo področje dela. Eden izmed pomembnejših, za vsebino tega diplomskega dela, je direktorat za družino, ki izvaja družinsko politiko po resorjih, pri čemer pa Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike kot plansko-strateški dokument določa smeri razvoja (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2010).

Direktorat za družino (na MDDSZ) skrbi za oblikovanje in izvajanje tistih delov družinske politike, ki temeljijo na naslednjih zakonskih in mednarodnih aktih (MDDSZ, 2010):

- Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih,
- Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih,
- Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti,
- Zakon o javnem jamstvenem in preživninskem skladu RS,
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini,
- Konvencija OZN o otrokovih pravicah,
- Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic,
- Konvencija OZN o izterjavi preživninskih zahtevkov v tujini,
- Konvencija o varstvu otrok in sodelovanje pri meddržavnih posvojitvah.

Kot lahko razberemo že iz uvodne spletne strani MDDSZ pod rubriko Direktorata za družino, se trudijo v svoje delo vključevati tudi nevladne

organizacije, s katerimi sodelujejo preko javnih razpisov za sofinanciranje programov s področja družine, ki pa so lahko tako kurativne kot preventivne narave.

Poleg Direktorata za družino pa v sklopu MDDSZ deluje tudi Direktorat za socialne zadeve, ki pokriva področje socialnega varstva in s tem skrbi za zagotavljanje dostojanstva in enakih možnosti ter preprečevanje socialne izključenosti. Delo direktorata za socialne zadeve temelji na Zakonu o socialnem varstvu, ki pa ga v praksi izvajajo različni javni socialno varstveni zavodi, med katerimi so (MDDSZ, 2010): centri za socialno delo (v nadaljevanju CSD), domovi za starejše, posebni zavodi za odrasle, socialno varstveni zavodi za usposabljanje otrok in mladostnikov z težko, težjo ali najtežjo motnjo v duševnem razvoju, varstveno delovni centri in krizni centri za otroke in mladino.

Zakon o socialnem varstvu v II. poglavju določa več vrst socialno varstvenih storitev, ki pomenijo različne oblike pomoči posamezniku, družini in/ali skupini pri reševanju osebnih stisk in drugih težav. Določa tako preventivne ukrepe (aktivnosti in pomoč za samopomoč posamezniku, družini in skupinam prebivalstva) kot predpisuje več vrst storitev za odpravljanje že obstoječih stisk in težav (Zakon o socialnem varstvu, Uradni list, 2007):

- prva socialna pomoč (12. člen),
- osebna pomoč (13.člen),
- pomoč družini (15.člen),
- institucionalno varstvo (16.člen),
- vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji (17.člen),
- pomoč delavcem v podjetjih, zavodih ter pri drugih delodajalcih (18.člen).

Prvo socialno pomoč in osebno pomoč lahko strnemo v svetovanje posamezniku, ki jo izvajajo centri za socialno delo, do katere je upavičen

vsakdo, ki se znajde v socialni stiski ne glede na to ali se za storitev odloči prostovoljno ali je nanjo napoten s strani državnih organov. Ko govorimo o svetovanju posamezniku, govorimo o pomoči pri prepoznavanju socialne stiske, oceni možnih rešitev, seznanjanju upravičenca z možnimi socialnovarstvenimi storitvami in obveznostmi, ki sledijo izbiri storitve in o predstavitvi mreže izvajalcev, ki lahko upravičencu nudijo pomoč (12.člen Zakona o socialnem varstvu, 2010). Ko govorimo o osebni pomoči pa govorimo o svetovanju, urejanju in vodenju kot obliki pomoči in podpore posamezniku, ki se znajde v socialni stiski, saj je namen osebne pomoči posamezniku omogočiti razvijanje, dopolnjevanje, ohranjanje ter izboljševanje njegovih socialnih zmožnosti (13.člen Zakona o socialnem varstvu).

Pomoč družini sestavlja pomoč družini za dom, pomoč družini na domu in socialni servis. Glede na vsebino diplomskega dela, bom predstavila le pomoč družini za dom, ki ga izvajajo centri za socialno delo. Pomoč družini za dom obsega strokovno svetovanje in pomoč pri urejanju odnosov med družinskimi člani, strokovno svetovanje in pomoč pri skrbi za otroke ter usposabljanje družine za opravljanje njene vsakdanje vloge (15.člen zakona).

Institucionalno varstvo pa je tista oblika pomoči, ki nadomešča, dopolnjuje in/ali zagotavlja funkcijo doma ali lastne družine. Poleg tega pa po 16. členu Zakona o socialnem varstvu institucionalno varstvo otrok in mladoletnikov, prikrajšanih za normalno družinsko življenje, obsega še vzgojo in pripravo za življenje.

Preprečevanje nasilja v družini

V letu 2008 smo v Sloveniji dobili Zakon o preprečevanju nasilja v družini (v nadaljevanju ZPND), ki je edini zakon do sedaj, kateri opredeljuje vrste nasilja v družini, določa vlogo, naloge, mrežo in sodelovanje različnih državnih organov ter nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini, poleg tega pa opredeljuje ukrepe za varstvo žrtve nasilja v družini.

ZPND posebej obravnava otroke, kot najranljivejšo skupino in jim zagotavlja varnost z določbami o posebnem varstvu in skrbi v 4.členu ZPND, ki pravi *»Otrok je žrtev nasilja tudi, če je prisoten pri izvajanju nasilja nad drugim družinskim članom ali živi v okolju, kjer se nasilje izvaja«* (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, 2008) kot tudi z zakonom določeno dolžnost prijave (6.člen), ki pravi *»Vsakdo, zlasti pa strokovni delavci oziroma delavke v zdravstvu ter osebe vzgojno-varstvenih in vzgojno-izobraževalnih zavodov, mora ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti takoj obvestiti center za socialno delo, policijo ali državno tožilstvo, kadar sumi, da je otrok žrtev nasilja«*.

Na podlagi ZPND, je državni zbor RS sprejel Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini za obdobje 2009 do 2014, ki opredeljuje cilje, ukrepe in ključne nosilce politik za preprečevanje in zmanjševanje nasilja v družini v RS in služi kot strateški dokument, saj poskuša povezati ukrepe različnih resorjev in zagotoviti učinkovite dejavnosti za zmanjšanje nasilja v družini, predvsem na ravni njegovega prepoznavanja in preprečevanja. Za konkretno doseganje ciljev Resolucije pa je državni zbor zadolžen za pripravo Akcijskih načrtov za preprečevanje nasilja v družini za vsaki dve leti.

Na podlagi tega je organiziran strokovni svet za problematiko nasilja v družini, katerega pristojnosti so (MDDSZ, 2010):

- obravnava predloge strokovnih podlag za zakonodajo in systemske ukrepe na področju nasilja v družini,
- obravnava predloge pravnih aktov na področju nasilja v družini ter o njih poda strokovno mnenje,
- predlaga ministru pobude za usklajeno delovanje resornih organov na področju zmanjševanja nasilja v družini ter tudi sicer deluje v smeri izboljšanja položaja družine,

- spremlja izvajanje ukrepov na področju zmanjševanja nasilja v družini,
- predlaga sprejem strateških dokumentov in ustrezne zakonodaje na področju nasilja v družini,
- vzpodbuja preventivo na področju prepoznavanja nasilja in opozarja na ustrezno zaščito otrok pred medijsko obravnavo v primerih nasilja.

Center za socialno delo

V slovenskem prostoru deluje 62 centrov za socialno delo. Njihove naloge so opredeljene tako z Zakonom o socialnem varstvu kot tudi z ostalimi področnimi zakoni (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih idr.).

Na podlagi 68.c člena Zakona o socialnem varstvu Skupnost centrov za socialno delo tako pripravi katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih opravljajo CSD-ji. Naloge zajemajo (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo, 2010): varstvo otrok in družine, varstvo odraslih, materialno pomoč, prvo socialno pomoč, osebno pomoč, pomoč družini, koordinacijo v pluralni mreži na ravni storitev, koordinacijo v pluralni mreži na ravni razvijanja skupnosti, povezovanje sistema na lokalni ravni, spodbujanje novih programov, organizacija strokovne podpore izvajalcem iz nevladnega in zasebnega sektorja, regijsko koordinacijo za obravnavo nasilja v družini, regijsko koordinacijo izvajalcev nadomestne zaporne kazni. Pod rubriko varstva otrok in družin uvrščajo naslednje naloge: urejanje statusnih razmerji, urejanje razmerji med starši in otroki - kamor spada urejanje starševstva in izpolnjevanje starševske skrbi, posebno varstvo otrok in mladostnikov - kamor spada obravnavo otrok in mladostnikov ter razni ukrepi CSD za varstvo otrok (odvzem, oddaja otroka, rejništvo, posvojitve itd).

Glede na temo diplomskega dela, je nujno opozoriti na naloge, ki jih CSD-jem nalaga ZPND. ZPND v 5. čl opredeljuje dolžnosti ravnanja, kjer zakonodajalec

poudari, da če je žrtev otrok, potem imajo koristi in pravice otroka prednost pred ostalimi koristmi in pravicami drugih udeležencev/udeleženk v postopku. V 6.čl ZPND opredeljuje dolžnost prijave in pravi: »Organi in organizacije ter nevladne organizacije, ki pri svojem delu izvedo za okoliščine, na podlagi katerih je mogoče sklepati, da se izvaja nasilje, so dolžni o tem takoj obvestiti center za socialno delo...« Prav tako ZPND v 10.čl. opredeljuje dolžnost prednostnega obravnavanja teh primerov ter dolžnost usklajenega delovanja tako na CSD kot ostalih institucijah in organih.

Naloge CSD so opredeljene v 14.čl ZPND in zajemajo nudenje pomoči žrtvi in povzročitelju nasilja, pri čemer je cilj odprava neposredne ogroženosti in skrb za žrtvino dolgoročno varnost. V primeru nasilja v družini se na CSD ustanovi multidisciplinarni tim, katerega način dela določi minister za delo, družino in socialne zadeve. CSD ima po tem členu možnost napotiti povzročitelja nasilja v ustrezne izobraževalne, zdravstvene in psihosocialne programe. ZPND določa CSD tudi nudenje pomoči žrtvi v smislu priprave načrta pomoči (15.čl), katerega oblikuje multidisciplinarni tim skupaj z žrtvijo. Pri CSD se na podlagi 16.čl ZPND oblikuje regijska služba, ki jo sestavljajo interventne službe, krizni centri in regijski koordinatorji za preprečevanje nasilja. Glede možnosti zahtevka za prepoved približevanja, ki ga lahko poda vsaka žrtev starejša od 15 let pa je potrebno pripisati, da v primeru, da je žrtev otrok, ki je mlajši od 15 let, lahko predlog za prepoved približevanja poda tudi CSD (19.čl). Naloga CSD, ki jo navaja ZPND je tudi vodenje lastne evidence o nasilju v družini (30. čl., ZPND), saj je le tako mogoče pravočasno ukrepati in zaščititi vse, ki pomoč države na tem področju potrebujejo. Zakon tudi določa redno strokovno izobraževanje vseh, ki se ukvarjajo s problematiko nasilja in predpisuje multidisciplinarni pristop pri obravnavi žrtve, kar se je v evropskem prostoru izkazalo kot zelo ustrezno in učinkovito.

Center za socialno delo Moste - Polje

Za kratko predstavitev programov na CSD, sem izbrala Center za socialno delo Moste - Polje, ki poleg nalog določenih z zakonom opravlja, pripravlja in razvija veliko programov namenjenih mladim.

Mladi se tako lahko na CSD Moste - Polje zatečejo v »Svetovalnico«, ki se nahaja na Prelovem trgu 15 v Ljubljani, kjer mladim nudijo informiranje, individualno svetovanje in družinsko svetovanje, saj vedo kako pomembno je govoriti z nekom, ko se znajdemo v osebnih psihosocialnih stiskah ali pa v težavah pri medsebojnih odnosih tako med prijatelji kot v družini ali z drugimi ljudmi, ki so nam pomembni. Poleg programa »Svetovalnica« pa izvajajo na CSD Moste - Polje še naslednje programe: Korak, Cona Fužine, Cent'r Most - UVP.

»Korak« je socialno podporni program, ki uporabnikom pomaga reševati, urejati, oziroma blažiti socialne stiske in težave, v katerih so se znašli in so tako ali drugače povezane z uživanjem prepovedanih drog. V okviru programa »Korak«, se izvajajo naslednje dejavnosti, ki zagotavljajo vse od primarne, sekundarne, terciarne preventive, pa do terapevtskih metod dela, ki jih strokovni delavci uporabljajo, v skladu s potrebami in pričakovanji uporabnikov:

- informativno, svetovalno in terapevtsko delo z uporabniki prepovedanih drog in njihovimi svojci,
- preventivno informativne delavnice,
- skupnostna mediacija in koordinacija institucij,
- terensko delo,
- organiziranje in izvajanje skupnostnih akcij,
- interventni obiski in pomoč pri urejanju najrazličnejših akutnih zapletov, v katerih so udeleženi uporabniki njihovih storitev,
- Kvihtarn'ca.

»Cona (Center Otrok, Najstnikov in Aktivistov) Fužine« je program, katerega namen je nudenje varnega in prijetnega prostora za spoznavanje novih možnosti delovanja, izboljševanje odnosa do samega sebe in drugih, širjenje obzorij in za sprejemanje novega ter drugačnega. Gre za prostor na Prelovem trgu 12 v Ljubljani, ki je namenjen mladim za pogovor o svetovnih problemih ali pa le igranju biljarda in ročnega nogometa, kuhariji itd. V Coni Fužine ustvarjajo mladi s pomočjo dveh socialnih delavk in ene psihologinje ob pomoči prostovoljcev. Poleg tega se ukvarjajo s športom ali pa za mlade organizirajo kakšen potep in si ogledajo kakšno zanimivost. Organizirajo tudi (ustvarjalne, socialne, kuharske in športne) delavnice in tabore.

»Cent'r Most - UVP« je program učno vzgojne pomoči in je namenjen vsem, ki ne hodijo več v vrtec in so mlajši od 21 let. Gre za skupnostni program za mlade, ki deluje kot vsebinska samostojna enota Centra za socialno delo Ljubljana Moste - Polje in se nahaja Ob Ljubljani 36a v Ljubljani, kjer za mlade organizirajo delavnice (pogovori in socialne igre, likovno kreativne delavnice, spoznavanje kulture, športno igralne dejavnosti), tabore, izlete, piknike itd. Nudijo pa jim tudi pomoč pri učenju.

Regijska služba

Regijska služba deluje v okviru CSD in jo sestavljajo regijski koordinatorji za preprečevanje nasilja, krizni centri in interventne službe. Trenutno imamo 12 regijskih koordinatorjev za preprečevanje nasilja, ki delujejo na področju celotne Slovenije. Naloge koordinatorjev so (MDDSZ, 2010):

- strokovna podpora delavcem, ki obravnavajo primere nasilja,
- pomagajo pri vzpostavitvi in organizaciji splošnega kriznega tima na lokalnem nivoju, kot zunanji strokovnjaki,
- sodelujejo v multidisciplinarnih timih in jih organizirajo ter vodijo delovanje takega tima v primeru izreka prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi vodijo in koordinirajo delo interventne službe,

- pomagajo pri organizaciji in vzdrževanju mreže izvajalcev in programov na področju socialnega varstva za preprečevanje in širjenje nasilja,
- prenašajo nova znanja z organiziranjem in načrtovanjem specializiranih usposabljanj strokovnih delavcev,
- vplivajo na strokovno ter laično javnost glede vzpostavljanja odnosa do različnih oblik in obsega nasilja (organizacija okroglih miz, delo s ciljnim skupinami npr. otroci, starimi ipd),
- analizirajo stanje v regiji,
- koordinirajo in vrednotijo razvojne (inovativne) programe za storilce in žrtve nasilja pripravljajo in vzpostavljajo nove možnosti za kratkotrajne namestitve.

Poleg vseh teh nalog, je pomembno, da se tudi koordinatorji redno izobražujejo in vnašajo na področje dela nove, učinkovitejše oblike pomoči družini in posamezniku.

Krizni centri (za mlade)

Krizni centri delujejo na podlagi Zakona o socialnem varstvu in Nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005, poleg tega pa je njihovo delo opredeljeno tudi v Resoluciji o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006-2010 (MDDSZ, 2010).

Prvi krizni center za mlade (v nadaljevanju KCM) smo v Sloveniji dobili leta 1995. Sedaj imamo kar devet kriznih centrov, do konca leta 2010 pa naj bi odprli še enega v Novi Gorici, kar pomeni, da bomo odprli deseti KCM v Sloveniji in s tem dosegli cilje Resolucije o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006-2010.

Naj omenim še krizni center, namenjen najmlajši populaciji, ki deluje od 1. septembra 2007 v Grosuplju in se imenuje Hiša zavetja Palčica. Namenjen je otrokom v predšolskem obdobju (starost od 0 do 6 let), pri katerih center za

socialno delo ugotovi, da je zanje in za zaščito njihovih interesov nujno potreben umik iz ogrožujočega okolja (družina, šola, idr.). Hiša zavetja Palčica tako predstavlja sistemsko rešitev kratkotrajnega nameščanja najmlajših za čas (do treh tednov), ko center za socialno delo intenzivno išče najprimernejšo rejniško družino za namestitev otroka.

Naloge kriznega centra so naslednje (MDDSZ, 2010):

- nudenje prve socialne pomoči in osebne pomoči mladim v stiski, ki se bodo vanj zatekli,
- sprejem in oskrba otrok in mladostnikov do razrešitve njihovih težav, vendar največ tri tedne z možnostjo podaljšanja,
- nudenje zatočišča mladim, za katere je potrebna hitra in začasna odstranitev iz družine,
- priprava ukrepov za vrnitev mladoletnika v njegovo družino,
- sodelovanje s pristojnimi centri za socialno delo, državnimi organi ter organizacijami, ki so pristojne za obravnavanje mladoletnikov.

KCM-ji delujejo neprekinjeno 24 ur na dan in poleg zgoraj naštetih nalog opravljajo tudi regijsko intervencijsko službo v primeru nasilja. KCM je namenjen vsem otrokom in mladostnikom od 6. do 18. leta starosti (v primeru Hiše zavetja Palčica že od rojstva), ki se znajdejo v akutni stiski, zaradi katere je nujna izločitev iz okolja, v katerem bivajo. Poleg nudenja bivanja v KCM-ju opravljajo tudi enodnevne obravnave, informativne razgovore, svetovalne razgovore, nudijo učno pomoč, organizirajo tematske delavnice, informirajo javnost, sodelujejo v supervizijski skupini in pri veliko programih jim pomagajo prav prostovoljci.

Cilji programa KCM, kot jih vidijo v KCM, ki sodi pod CSD Ljubljana-Bežigrad, so predvsem (CSD Ljubljana - Bežigrad, 2010):

- nuditi zavetišče, zaščito in osebno pomoč mladim,

- nuditi pomoč, ki bo temeljila na pravicah mladih,
- nuditi informacije o možnostih za reševanje stisk na podlagi katerih se otroci oziroma mladostniki samostojno odločajo za katerokoli od ponujenih rešitev,
- raziskati vzroke za beg pri mladih,
- svetovalno delo s starši, mladostniki in vsemi člani družine,
- pripravljalni postopek za vrnitev otroka oziroma mladostnika v matično družino ali ustrezno drugo okolje,
- sodelovanje z vpletenimi institucijami, ki so potrebne za otrokovo korist,
- sodelovanje in delo v strokovnih timih, tudi kriznih timih.

Pri opravljanju nalog z namenom zasledovanja zgoraj navedenih ciljev pa KCM Ljubljana-Bežigrad prihaja do spoznanj o sami problematiki in dinamiki odnosov v družini in poskuša doseči odgovornejšo reakcije posameznih članov družine. Poleg tega pa kot cilj navajajo tudi prevzem odgovornosti mladih za sprejemanje samostojnih odločitev (KCM Ljubljana-Bežigrad, 2010).

KCM Ljubljana-Bežigrad otrokom in mladostnikom nudi (KCM Ljubljana-Bežigrad, 2010):

- osebno zaščito,
- lahko le svetovalni razgovor v trenutni stiski, ki za otroka ali mladostnika ni tako huda, da bi se umaknil od doma,
- bivanje v KCM do 21 dni pod pogoji, ki jih ob prostovoljnem vstopu sprejme otrok ali mladostnik sam,
- zagovorništvo mladoletniku, tako do staršev, šole kot ostalih vpletenih institucij,
- informacije, ki so za otroka ali mladostnika v trenutni situaciji nujno potrebne,
- oceno položaja v katerem se otrok ali mladostnik nahaja, teže njegove stiske ter možnost skupnega iskanja rešitev,

- svetovanje,
- v potrebnih in rizičnih situacijah nujno vzpostavitev stika s pomembnimi odraslimi in institucijami za rešitev stiske otroka,
- prvi razgovor s starši in kasneje skupni razgovor s starši,
- ponovne svetovalne razgovore kot priprava na vrnitev v matično okolje ali drugo ustrezno okolje.

Varne hiše

Po podatkih, ki so navedeni na spletni strani MDDSZ imamo v Sloveniji 13 varnih hiš za ženske in otroke - žrtve nasilja, poleg tega imamo še 6 materinskih domov.

Varna hiša je stanovanjska hiša, ki predstavlja varen prostor, kamor se lahko pred nasiljem odmaknejo ženske in njihovi otroci. Čeprav se na zunaj prav nič ne razlikuje od ostalih družinskih hiš, jo od njih loči bistvena značilnost - v varni hiši je z raznimi ukrepi v največji možni meri poskrbljeno za varnost stanovalk in njihovih otrok, med drugim tudi s tajnostjo lokacije (MDDSZ, 2010).

Varna hiša je namenjena ženskam in njihovim otrokom. V varno hišo sprejmemo fante v spremstvu mater do dopolnjenega petnajstega leta starosti, za dekleta ni nobene starostne omejitve. Bivanje v hiši je omejeno na največ eno leto z možnostjo podaljšanja za tri mesece, vendar pa se čas preživet v različnih varnih hišah seštevava. Ženskam v varni hiši pomagajo, da si v tem času v toliki meri opomorejo po doživetem nasilju, da lažje sprejmejo pomembne odločitve o svojem življenju, saj se po tem, ko se odločijo, da bodo zapustile nasilen odnos, velikokrat srečajo z mnogimi težavami, ki so povezane z urejanjem zadev v postopkih ločitve, dodelitve otrok, kazenskih postopkih, procesom iskanja zaposlitve, stanovanja ipd. Poleg tega se velikokrat soočajo tudi z grožnjami, da bodo ponovno doživele nasilje (MDDSZ, 2010).

V Društvu za nenasilno komunikacijo uporabnicam varnih hiš, pri reševanju njihove situacije, nudijo psihosocialno pomoč in podporo strokovnih delavk. V hiši so zato zaposlene svetovalke in oskrbnica, ki so prisotne vse delavnice, sicer pa so ves čas, tudi ponoči, dosegljive na dežurnem telefonu. Vsaka stanovalka ima svojo svetovalko, ki ji med drugim pomaga tudi pri urejanju vseh potrebnih postopkov, stanovalka se lahko odloči tudi za spremstvo in zagovorništvo na različnih inštitucijah (npr. na sodišču). Poleg tega se uporabnice lahko vključijo v individualna svetovanja ali v terapevtski proces (DNK, 2010).

Za sprejem v varno hišo je potreben uvodni razgovor, ki ga izvede strokovna delavka po dogovoru z uporabnico na dogovorjenem kraju izven varne hiše. Na uvodnem razgovoru ima uporabnica možnost, da podrobno predstavi svojo situacijo in se seznanji s pravili in načinom dela v varni hiši. Nato ima čas, da razmisli in se odloči o svojih načrtih (DNK, 2010).

3.1.2 Ministrstvo za šolstvo in šport

Ministrstvo za šolstvo in šport (v nadaljevanju MŠŠ) je nastalo konec leta 2004, ko se je dotedanje Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport razdelilo na Ministrstvo za šolstvo in šport ter Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Glede na vsebino diplomskega dela, nas zanimajo predvsem dejavnosti MŠŠ, saj opravlja naloge na področjih vzgoje, osnovnega šolstva, osnovnega glasbenega izobraževanja, srednjega in višjega šolstva, izobraževanja odraslih ter športa.

V preteklih šestih letih delovanja MŠŠ je odmeven projekt organizacija Konference z naslovom »Nasilje in nedostojno vedenje v športu in na športnih prireditvah«, katero so organizirali 20. oktobra 2008 na podlagi izdanega dokumenta Evropske komisije »Bela knjiga o športu«, ki v poglavju 2.6 pod naslovom »Boljše varovanje in učinkovitejši boj proti rasizmu in nasilju« izpostavlja nasilje na športnih prireditvah, zlasti na nogometnih tekmah, kot

zaskrbnjujoč problem, ki se pojavlja v različnih oblikah in okoljih. Namen in cilji konference so bili predvsem (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2010):

- prepoznati okolja, kjer je nasilja in nedostojnega vedenja v športu največ,
- identificirati vzroke asocialnih oblik obnašanja skupin in posameznikov,
- prepoznati pomanjkljivosti v normativni ureditvi, ki ureja to področje,
- poiskati razloge, da ukrepi pristojnih organov niso dovolj učinkoviti,
- poiskati ukrepe za zaježitev, zmanjšanje in nevtraliziranje teh negativnih pojavnih oblik v športu,
- odpreti dialog za pripravo skupnega dokumenta akcijskega načrta, ki bo napotilo vsem pristojnim inštitucijam v naši državi za nadaljnje delo.

Glede na naloge, ki so v pristojnosti MŠŠ in na sprejetje ZPND leta 2008, je MŠŠ na podlagi 10. člena ZPND sprejelo Pravilnik o obravnavanju nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode (v nadaljevanju VIZ). Pravilnik določa ravnanja učiteljev, vzgojiteljev ali drugih delavcev vzgojni-izobraževalnih zavodov ob zaznavi nasilja v družini, postopke nudenja pomoči otroku v VIZ ter sodelovanje z drugimi ustanovami (CSD, policija, tožilstvo, sodišče) (Pravilnik o obravnavanju nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode, 2008).

Poleg Pravilnika o obravnavanju nasilja v družini za VIZ pa se VIZ še vedno lahko oprejo na zapisane Smernice za analizo, preprečevanje in obravnavo/obvladovanje nasilja v šolskem prostoru iz leta 2004, ki jih je sprejelo takrat imenovano Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport.

V tem dokumentu navajajo naslednje primere dobre prakse pri obravnavi in obvladovanju nasilja v šolskem prostoru (Smernice za analizo, preprečevanje in obravnavo/obvladovanje nasilja v šolskem prostoru, 2004):

- program Zmanjševanje nasilja v OŠ (vodi in koordinira Zavod RS za šolstvo),
- program Zdrave šole (vodi in koordinira Inštitut za varovanje zdravja),
- program Hura prosti čas (vodi in koordinira Zavod RS za šolstvo),
- program Telefon otrok in mladostnikov TOM (vodi in koordinira Zveza prijateljev mladine Slovenije),
- program Otroški parlament (vodi in koordinira Zveza prijateljev mladine Slovenije),
- Društvo »PROJEKT ČLOVEK« - samostojni preventivni program preprečevanja in zniževanja zlorabe drog in s tem povezanega nasilja v slovenskem šolstvu,
- programi Društva za nenasilno komunikacijo,
- program UNESCO šole.

Glede na ugotovitve različnih raziskav ter primerjalne analize s tujino (države EU), so v dokumentu predstavljena tudi ključna načela spoprijemanja z nasiljem v šolskem prostoru, ki bi, po presoji avtorjev, lahko imela ob smiselnem izboru, povezovanju in dopolnjevanju večih ukrepov pozitivni učinek pri preprečevanju in obravnavi/obvladovanju nasilja (MŠŠ, 2010):

- vgraditev vsebin in kompetenc, pomembnih za življenje v skupnosti, v kurikularne dokumente in njihovo izvajanje,
- pozitivna socialna klima na šoli (odprta in kakovostna komunikacija),
- kakovostno preživljanje časa v šoli, tako pri pouku kot pri drugih dejavnostih,
- odzivno delovanje šole na vseh ravneh,
- vključenost v življenje na šoli, sodelovanje učencev in dijakov pri nastajanju hišnega reda,

- načrtovanje prostora v šoli oziroma ob njej,
- skrb in odgovornost za uresničevanje varnega šolskega prostora in odzivanje na pojave nasilja,
- strokovno izpopolnjevanje zaposlenih na šoli,
- sodelovanje z lokalnimi organi (npr. centri za socialno delo, policijo, pravosodnimi organi) in nevladnimi organizacijami,
- vključevanje staršev v življenje in delo šole,
- mediji in različna gradiva za učitelje, učence, dijake in starše, ki pripomorejo k prepoznavanju in ozaveščanju javnosti o problematiki nasilja.

Šola kot vzgojno-izobraževalni zavod

Verbnik Dobnikar (2000) piše, da je pomembna pripravljenost in sposobnost učiteljev, da se jasno soočijo z vsako obliko nasilja, ki se pojavi v šoli, če želimo preprečiti nasilje. Poleg tega je pomembno, da šola zagovarja stališče nenasilne kulture, kjer pa potrebuje podporo staršev in učencev, saj je potrebno delovanje celotnega sistema, ker samo prizadevanje enega akterja ne obrodi sadov. Vsaka šola mora torej skupaj s starši in učenci oblikovati strategijo zaznavanja in preprečevanja nasilja. Verbnik Dobnikar (2000) navaja še nekaj dodatnih pomembnih dejavnikov za preprečevanje nasilja:

- šola bi morala oblikovati lasten sistem vrednot,
- ozaveščati učence, učitelje in zaposlene na šoli,
- spodbujati starše in učence k sodelovanju,
- šola mora imeti jasno oblikovan šolski red in zapisan interni pravilnik za obravnavo nasilja v šoli,
- potrebna sta prisotnost in nadzor učiteljev ter takojšnje reagiranje na pojav nasilja,
- ob zaznavi nasilja je potreben skupen pristop vseh vpletenih in obravnava vsakega primera individualno,
- šola mora tudi sama spodbujati k nenasilnemu reševanju konfliktov in
- zagotoviti preventivne programe za učence.

Preventivna vloga šole se kaže v tem, da mora razvijati takšno kulturo in klimo, ki trpinčenja ne dopušča. Poleg tega ima šola tudi možnost, da odkriva in preprečuje trpinčenje in ukrepa ob pojavu trpinčenja ter pomaga otrokom, ki so bili žrtev le-tega. Učitelji zaradi svojega znanja in izkušenj in vsakdanjih stikov z učenci dobro poznajo razvojne in vedenjske značilnosti otrok. Dobro poznavanje svojih učencev, jim omogoča presojo odklonov v učenčevih telesnih, vedenjskih in drugih značilnosti. Poleg naštetega je lahko posledica trpinčenja tudi upad učnega uspeha, na kar morajo biti učitelji ves čas pozorni in ukrepati, če se to pojavi. Poleg učiteljev morajo biti na pojav nasilja pozorni tudi strokovni delavci šole. Vodstvo šole mora poskrbeti za izobraževanje učiteljev in ostalih zaposlenih, da znajo prepoznati in pravilno ukrepati ob pojavu nasilja (Pušnik, 1999).

3.1.3 Ministrstvo za notranje zadeve

V zadnjem času se na Ministrstvu za notranje zadeve (v nadaljevanju MNZ) veliko ukvarjajo z nasiljem in vprašanji kako nasilje zajezi, kako ga ustaviti, preprečiti, kako ga prepoznati in ob zaznavi nasilja pravilno ukrepati. Ker je preprečevanje nasilja v družini, sploh nasilja nad ženskami in otroki, ena prednostnih nalog MNZ, poskušajo v sodelovanju z nevladnimi organizacijami čim bolj informirati in ozaveščati javnost o pojavu nasilja v družini. Samo v zadnjih dveh letih lahko beremo o nagovorih Ministrice Katarine Kresal ob svetovnem dnevu boja proti nasilju nad ženskami, ki poteka vsako leto 25. novembra. Lani je skupaj z nevladnimi organizacijami delila letake in ozaveščala javnost o problematiki nasilja v Ljubljani na Prešernovem trgu, letos se je ekipi aktivistk in aktivistov pridružila v Novi Gorici. Spregovorila je na Mednarodni konferenci o otrokovih pravicah, ki je potekala 6. oktobra 2009 in tako odprla tematski sklop »Pravica do zaščite pred nasiljem« ter na posvetu »Nasilje nad otroki - razumeti in prepoznati«, ki je potekal 8. aprila 2010. Namen MNZ pri teh kampanijah je, da se družba sama zaveda, da gre pri nasilju za kompleksen, večplasten problem, ki mora postati bolj prepoznaven z namenom boljšega in hitrejšega posredovanja in reševanja. Njihov cilj, kot ga predstavlja Ministrica za notranje zadeve Katarina Kresal,

je na eni strani spodbuditi odrasle žrtve, da hitreje iščejo pomoč in soočati storilce z odgovornostjo za svoja dejanja, na drugi strani pa spodbujati ljudi, da se ne umikajo, ko ta problem zaznajo v svoji okolici, pač pa da svoje sume prijavljajo in prevzamejo aktivno vlogo proti nasilju. V primerih nasilja nad otroki poziva vse, da se soočijo s svojo odgovornostjo, saj moramo otrokom zaradi njihove ranljivosti in njihove nemoči, nedotakljivost, občutek varnosti ter ljubezen zagotavljati odrasli. V ta namen že nekaj časa deluje tudi spletna anonimna prijava nasilja (MNZ, 2010).

Da gre za prednostno nalogo na vseh področjih dela MNZ priča tudi umestitev reševanja problematike nasilja v Srednjeročni načrt razvoja in dela policije za obdobje 2008-2012. Smernice, naloge in cilji tega načrta so bolj podrobno zajeti v Programu dela MNZ za leto 2010, kjer so opredeljene glavne naloge glede na področja dela. Tako uvrščajo med glavne naloge na področju kriminalistične policije načrtovanje dejavnosti za zmanjševanja ponudbe prepovedanih drog mladostnikom v okolici vzgojno-izobraževalnih ustanov, sodelovanje z nevladnimi organizacijami pri boju proti ksenofobiji in sovražnemu govoru ter izvedbo usposabljanj za obravnavanje kaznivih dejanj, povezanih z nestrpnostjo in vandalizmom. Na področju uniformirane policije naj bi se v letu 2010 zavzemali za izdelavo analize ukrepanja policistov pri obravnavanju nasilja v družini in dopolnitve usmeritev za delo. Na drugih področjih je prioriteta izvedba programov usposabljanja o veščinah vodenja, komunikacijah in upravljanju s človeškimi viri ter nadaljevanje usposabljanja o etičnem ravnanju, pomembnosti integritete, družbeni odgovornosti policije in pomenu kodeksa policijske etike (MNZ, 2010).

3.1.4 Urad za enake možnosti

V boju proti nasilju sodeluje tudi Urad Republike Slovenije za enake možnosti (v nadaljevanju UEM), ki v letu 2010 izvaja projekt »*Enaki v raznolikosti*«, s katerim želijo ozavestiti tako institucije kot družbo, da enakosti spolov ne smemo razumeti kot istosti ali podobnosti žensk in moških, temveč kot

sprejemanje razlik oziroma drugačnosti med ženskami in moškimi (Urad za enake možnosti, 2010).

UEM kot tudi ostale (ne)vladne organizacije zastopajo stališče ničelne tolerance do nasilja, zato so v okviru letošnjega projekta izvedli kar nekaj akcij na temo nasilja. Ena izmed njih, zanimiva tudi za vebino tega diplomega dela, je akcija z naslovom »*Enkrat NI nobenkrat! Posvet o nasilju med zmenkanjem*« (UEM, 2010).

Posvet je bil organiziran 5. maja 2010 in je bil namenjen predvsem svetovalnim delavkam in delavcem na osnovnih in srednjih šolah, zaposlenim na centrih za socialno delo, vzgojno-izobraževalnih dejavnosti, zdravstvenih domovih, policiji, tožilstvih, nevladnih organizacijah in ostali zainteresirani javnosti. Na posvetu so predstavili izsledke analize o zaznavanju in obravnavi nasilja med zmenkanjem, spregovorili so o več vidikih zmenkanja - od spolnega vedenja mladih; nevarnosti, ki jo predstavljajo droge za posilstvo; kako otrokom in mladim predstaviti teme kot so nasilje, nenasilna komunikacija in reševanje konfliktov; kaj opažajo svetovalne službe in kakšna je njihova vloga pri preprečevanju in obravnavi tovrstnega nasilja; kakšna je vloga družine, šole in institucij; kakšna pomoč obstaja za tiste, ki doživljajo, in tiste, ki izvajajo nasilje med zmenkanjem (UEM, 2010).

Z namenom, da bi bile te informacije mladim čim bolj dostopne, so pripravili zloženko za osnovno- in srednješolce z naslovom »*A zmenkaš*?*«, kjer so opisane pravice in dolžnosti zmenjaknja, kaj je to nasilje med zmenjkanjem in kje si lahko mladi poiščejo pomoč, če se s tem srečujejo sami (UEM, 2010).

3.1.5 Ministrstvo za pravosodje

Vedno bolj ugotavljamo, da je pri odpravljanju nasilja in zmanjševanju njegovih posledic potreben celostni pristop in ker nasilje vsekakor ni in ne more biti zasebna stvar posameznikov, saj gre v primeru nasilja v prvi vrsti za vprašanje varnosti državljanke, državljana - torej, obče državljske pravice

kot so pravica do nedotakljivosti, osebne varnosti ipd in ker je kazenskoppravna zakonodaja ena od nujnih mehanizmov, zakon določa pristojnosti Ministrstva za pravosodje (v nadaljevanju MP) tudi na področju priprave kazenskoppravne zakonodaje, s čimer pa MP lahko vpliva na zmanjšanje obsega problematike nasilja. Poleg tega pa primerom nasilja v družini dajejo epilog ravno sodišča.

Tako je do leta 2008 to področje urejal Kazenski zakonik, kjer so bila kazniva dejanja v povezavi z nasiljem uvrščena v poglavja kaznivih dejanj zoper življenje in telo, spolno nedotakljivost, zakonsko zvezo, družino in mladino, javni red in mir, človečnost in mednarodno pravo ter v poglavju kaznivih dejanj zoper človekove pravice in svoboščine. V zvezi s problematiko nasilja nad otroki in mladostniki pa so bila do leta 2008 opredeljena še naslednja kazniva dejanja - spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let, prikazovanje in izdelava pornografskega gradiva, zanemarjanje mladoletne osebe in surovo ravnanje, krvoskrunstvo ipd (Kazenski zakonik, Uradni list, 2004).

V letu 2008 je začel veljati poseben zakon - ZPND, ki v splošnih določbah opredeli nasilje v družini, dolžnost ravnanja ter dolžnost prijave. V drugem poglavju opredeli mrežo in naloge organov in organizacij ter nevladnih organizacij, ki morajo zagotoviti varnost žrtvi nasilja - ukrepi so opredeljeni v tretjem poglavju. V četrtem poglavju pa so opisani pogoji za pridobitev brezplačne pravne pomoči (Zakon o preprečevanju nasilja v družini, Uradni list, 2008).

3.1.6 Ministrstvo za zdravje

Nasilje je problem, ki ima resne socialne, zdravstvene in družbene posledice. Z vidika zdravstva lahko trdimo, da ima nasilje velike posledice za javno zdravstvo, še zlasti za nezgodne oddelke in urgenco, za osnovno zdravstvo ter za specialistične službe (Henwood, 2000).

Pri zdravljenju posledic nasilja nudijo izvajalke in izvajalci zdravstvenega varstva največkrat le zdravstveno oskrbo za telesne posledice povzročene nasilja, ne pa tudi psihosocialne pomoči, ki je nujna za celostno obravnavo pacienta/ke. V Sloveniji na žalost še nimamo izdelanega celostnega sistematičnega pristopa za obravnavo žrtev nasilja, vendar je vzpodbudno to, da se o tem vedno več govori in na to vedno bolj opozarja, saj je dejstvo, da je večja angažiranost zdravstvenih ustanov nujna pri odkrivanju, obravnavi in preprečevanju nasilja. Argumenti za to so naslednji (Aničić, Veselič, 2007):

- zdravstvene ustanove so v primerjavi z drugimi institucijami, ki nudijo pomoč žrtvam nasilja, edini javni prostor, ki ni družbeno stigmatiziran in so hkrati tudi prostor, kjer je nadzor povzročitelja nasilja nad žrtvami nasilja najmanjši,
- v zdravstvenih ustanovah lahko žrtev nasilja najlažje in z najmanjšim tveganjem za lastno varnost, pride v stik s strokovnjaki, ki lahko njen položaj pravilno ocenijo in ukrepajo,
- zaposleni v zdravstvu so zaradi narave svojega dela in načel opremljeni z visoko stopnjo senzibilnosti do žrtve ter z veščinami, ki omogočajo ustrezno obravnavo nasilja, hkrati pa imajo zdravstveni delavci več priložnosti in možnosti za pomoč žrtvam nasilja kot kdorkoli drug,
- žrtve najhujše posledice nasilja utrpijo prav na račun lastnega duševnega in telesnega zdravja, zato je skupni strošek nasilja (psihosocialni, kadrovski, materialni) največji prav v zdravstvu.

Pri svojem delu se zdravstveni delavci in delavke pogosto srečujejo z različnimi oblikami nasilja in tudi sami lahko zavzamejo eno izmed obeh vlog ali celo obe - lahko so žrtve nasilja ali pa le v vlogi strokovnjaka/inje, na katero se obračajo žrtve nasilja. Zdravstveni delavci in delavke pogosto ugotavljajo, da niso usposobljeni za obravnavanje primerov nasilja. Ponavadi obravnavajo le telesne poškodbe in se ne poglobljajo v njihove vzroke, čeprav vedno večji pomen pripisujejo tudi individualni in celostni obravnavi

pacientov, kar je za žrtve nasilja še posebej pomembno (Aničić, Veselič, 2007).

3.2 Delo nevladnih institucij

Na področju pomoči mladim deluje veliko nevladnih organizacij, ki ponujajo različne oblike pomoči mladostnikom. Po pregledu seznamov organizacij na spletni strani Mladinskega informacijsko svetovalnega središča Slovenije, sem se odločila za predstavitev le nekaterih društev in organizacij, ki nudijo pomoč mladostnikom z izkušnjo nasilja in delujejo na področju preprečevanja nasilja, vendar so po mojem mnenju ključni za oris ponujenih oblik pomoči mladim v slovenskem prostoru s to tematiko.

3.2.1 Društvo za nenasilno komunikacijo

Društvo za nenasilno komunikacijo (v nadaljevanju DNK) je nevladna, neprofitna organizacija, ki se ukvarja s preprečevanjem nasilja v družbi in širjenjem principov nenasilne komunikacije že od leta 1994. Na DNK razumejo nasilje kot problem celotne družbe in problem tistih, ki nasilje povzročajo. Zato so si že ob ustanovitvi zadali tri glavne naloge, katere so: v družbi zmanjševati toleranco do nasilja, nuditi pomoč osebam, ki nasilje povzročajo, da spremenijo svoje vedenje in pomagati tistim, ki doživljajo nasilje. Kot zanimivost naj poudarim, da je DNK prva in še vedno edina nevladna organizacija v slovenskem prostoru, ki je organizirala projekt svetovalne pomoči osebam, ki povzročajo nasilje, saj je od ustanovitve DNK njihov namen, da se problem nasilja rešuje celostno, se ga na tak način tudi preprečuje in lajša njegove posledice (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2010).

Na DNK izvajajo številne programe, ki so namenjeni tako žrtvam kot povzročiteljem nasilja in zajemajo vse od telefonske informacijsko svetovalne pomoči, odgovarjanja na elektronsko in navadno pošto, svetovalnega dela z

osebami, ki so doživele ali ki doživljajo nasilje, socialnega zagovorništva za osebe, ki so doživele ali ki doživljajo nasilje, spremstva na institucije za osebe, ki so doživele ali ki doživljajo nasilje, do varne hiše za ženske in otroke žrtve nasilja, svetovalnega dela z osebami, ki povzročajo nasilje, treninga socialnih veščin za moške, ki povzročajo nasilje nad ženskami, druženja z otroki, ki so doživeli ali doživljajo nasilje. Izvajajo tudi preventivne delavnice za učenke in učence osnovnih ter dijakinje in dijake srednjih šol, predavanja, seminarje in strokovne prispevke, družbene akcije in mediacije - nenasilnega reševanja konfliktov. Poleg tega pa vedno sodelujejo tudi z mediji.

Društvo je tako bolj usmerjeno na pomoč starejši populaciji - odraslim, vendar se zavedajo kako pomembno je celostno delovati na področju preprečevanja nasilja in zato izvajajo program »druženja z otroki, ki so doživeli ali doživljajo nasilje«, saj s tem v sodelovanju s starši, osnovnimi šolami in centri za socialno delo nudijo pomoč otrokom, ki živijo v družinah, v katerih se dogaja nasilje, ki so doživeli nasilje s strani drugih odraslih oseb ali ki so žrtve oziroma povzročitelji vrstniškega nasilja. Druženje poteka individualno v obliki rednega druženja otroka s primerno usposobljeno prostovoljko oziroma usposobljenim prostovoljcem. Prostovoljci ali prostovoljke se po predhodnem dogovoru s starši in šolo enkrat ali dvakrat na teden srečujejo z otrokom. Srečanja navadno potekajo na šoli po pouku, na otrokovem domu ali na drugih mestih po dogovoru. Dejavnosti na druženju se v skladu z možnostmi prilagajajo otrokovim interesom, sposobnostim, željam in potrebam. Druženje pa se skuša popestriti z raznimi izleti, igrami, pogovori, obiski muzejev, kina, lutkovnih predstav, katerih stroške nosi DNK. Pomembno je, da otrok na druženju dobi možnost pozitivne izkušnje odnosa z odraslim, pri čemer se otroku ni treba boriti za pozornost prostovoljke/prostovolca in mu lahko zaupa. Otroka se spodbuja k pozitivnem samovrednotenju, nenasilnem reševanju konfliktov, asertivnem reagiranju in tudi z zgledom, ki prispeva k razvijanju otrokovih socialnih veščin. Pomoč je brezplačna, vključijo pa se lahko otroci in mladi od petega do 18. leta, ne glede na spol, socialni status družine v kateri živijo, narodnost ali

državljanstvo. Edini pogoj, da se otrok vključi v program druženja, je njegova privolitev in soglasje staršev ali navodilo Centra za socialno delo.

Projekt »preventivnih delavnic za učence in učenke osnovnih ter dijake in dijakinje srednjih šol«, je po menju DNK izrednega pomena, saj zagovarjajo stališče, da se lahko le tisti, ki pozna nenasilne načine komunikacije odloči, da bo le-te tudi uporabil. V DNK si torej prizadevajo pri otrocih in mladih dvigniti zavest o problematiki nasilja, saj je po njihovem mnenju poleg jasnih pravil in vnaprej predvidenih sankcij preventiva najboljši način reševanja problematike nasilja. Vsebine delavnic so si različne, vendar skupaj pokrivajo področja pomembnih življenjskih tem in se po njih tudi imenujejo (nasilje, nenasilna komunikacija, reševanje konfliktov, samopodoba, diskriminacija, spolna identiteta). Cilji so otroke in mlade čimbolj informirati ter jim pokazati, da nenasilje deluje, jim pomagati pri razvijanju svojega potenciala in samospoštovanja ter jih spodbujati, da občutek moči iščejo v sebi in ne v nadvladi nad drugimi. Njihov namen je pomagati otrokom in mladim z informacijami, da lahko oblikujejo lastne vrednote in stališča o pomembnih življenjskih temah (nasilje, nenasilna komunikacija, osebne meje, vrednote, čustva, ...), vzpostaviti neogrožajočo dinamiko v skupini, ki poudari pomen vsake posameznice in posameznika, graditi občutek pripadnosti in lastne vrednosti, motivirati k razmišljanju, razpravljanju, zagovarjanju lastnega mnenja in poslušanju drugih mnenj, spodbujanje podajanja lastnih mnenj v sproščenem vzdušju ter izražanje strinjanja oziroma nestrinjanja z idejo nekoga drugega, omogočiti preverjanje lastnega načina komuniciranja in soočanja, učiti konstruktivnega reševanja konfliktov. Delavnice so oprte na medsebojno sodelovanje, kar pomeni vključitev vsakega posameznika/posameznice v interakcijski pogovor, kar se odraža pri izbiri načina dela, katerega cilj je zagotavljanje dinamike med delavnico in tako izogibanje dolgočasnemu enostranskemu predavanju. Poslužujejo se raznih vaj prebijanja ledu, vodenih pogovorov v skupini, refleksije (v paru, v mali in veliki skupini), iger vlog, dela v obliki izdelovanja plakatov, interakcijskih in socialnih iger.

Kot tretji projekt DNK, ki je deloma povezan z otroki in mladostniki je projekt »varna hiša za ženske in otroke žrtve nasilja«. Gre za stanovanjsko hišo, ki predstavlja varen prostor, kamor se lahko pred nasiljem odmaknejo ženske in njihovi otroci, saj je z raznimi ukrepi v največji možni meri poskrbljeno za varnost stanovalk in njihovih otrok, med drugim tudi s tajnostjo lokacije. Prioritetno je varna hiša namenjena ženskam, vendar je pod določenimi pogoji dovoljeno, da z njo pridejo tudi njeni otroci. Dejavnik, ki zelo vpliva na to ali bo otrok smel priti z mamo v varno hišo, je njegova starost v povezavi s spolom. Pravilo je, če je otrok moškega spola, lahko pride z mamo v varno hišo le pod pogojem, da je mlajši od 15 let. Omejitve zagovarjajo z razlago, da je mladostnik starejši od 15 let veliko vzorcev vedenja že prevzel od očeta (povzročitelj nasilja) in tako predstavlja nevarnost za mamo in vse ostale stanovalke v hiši. Ker gre za omejeno obliko pomoči otrokom in mladostnikom v t.i. projektih varnih hiš za ženske - žrtve nasilja, je potrebno dodati, da je pomoč takim posameznikom ponujena drugje, z drugimi projekti ter dejavnostmi, ki jih izvajajo društva usmerjena predvsem v pomoč otrokom in mladostnikom.

3.2.2 UNICEF

UNICEF je mednarodna organizacija, ki deluje tudi v slovenskem prostoru in je edina organizacija v okviru Združenih narodov, ki je posvečena izključno otrokom in skrbi za njihovo preživetje, zaščito in razvoj. Ustanovljen je bil leta 1946 in je v svojih začetkih delovanja nudil pomoč otrokom v »porušeni Evropi«, kasneje pa je pomoč otrokom razširil tudi na države v razvoju (UNICEF, 2010).

UNICEF Slovenija deluje »v korist slovenskih otrok« in s tem skrbi, da se sliši njihov glas, opozarja na kršenje njihovih pravic in se bori, da bi imeli otroci pri nas najboljše možnosti za zdravo in srečno otroštvo ter mladost. Njihov cilj je ozaveščati otroke in mladostnike kot tudi širšo javnost o otrokovnih pravicah in nuditi zagovorništvo otrokom pri tej izredno pomembni tematiki,

zato je veliko programov namenjeno ravno temu, izvajajo pa se tako v vrtcih kot v šolah.

Z vidika tematike diplomskega dela je potrebno izpostaviti in predstaviti programe, ki jih izvaja UNICEF skupaj s prostovoljci in vsemi ostalimi, ki delujejo pod okriljem usmeritve zagotavljanja »otrokom prijaznega okolja«. UNICEF tako izvaja naslednje tri programe namenjene mladostnikom in otrokom - »Otrokom prijazna UNICEF-ova mesta«, »Varne točke« in »Varne šole«.

Pri projektu »Otrokom prijazna UNICEF-ova mesta« spodbujajo občine (župana, upravo) kot tudi ostale posameznike, da delujejo v korist otrokom pri vseh usmeritvah in vključevanju v različne projekte, jim dajejo možnost sodelovanja. Novi Gorici, Rušam, Piranu in Ljubljani so tako že podelili naziv »Otrokom prijazno UNICEF-ovo mesto«.

Pri projektu »Varne točke« gre za javne prostore, ki jih lastniki ponudijo otrokom, da se vanje zatečejo v primerih, ko se znajdejo v kakršnikoli težavi ali stiski na mestnih ulicah (če so se izgubili, če jim grozijo sovrstniki, če ne morejo priti domov ali v stik s starši, če so bili priče kaznivemu dejanju ipd) in se nahajajo na različnih lokacijah (frizerski salon, slaščičarna, lekarna, knjižnica, mladinski center, poslovalnice Zavarovalnice Adriatic Slovenica). Pomembno je, da so čim lažje dostopna, da je tam vsaj večino dneva prisotno osebje, ki je prostovoljno pripravljeno te otroke trenutno zaščititi in jim svetovati. Te točke so vidno označene, njihovi uslužbenci pa usposobljeni, da otrokom nudijo osnovno pomoč. Program uspešno poteka v Novi Gorici, Rušah, Piranu, Celju, Ljubljani, Velenju, Mariboru, Sežani, Trbovljah in Domžalah. Program je nastal, ker v mestih ni (bilo) dovolj prostorov, kjer bi se otroci počutili dovolj varno, da bi se zatekli po pomoč, ki jo potrebujejo, saj so nenehno izpostavljeni pritiskom staršev in šole in se pogosto znajdejo v stiski, velikokrat se počutijo ogrožene s strani svojih vrstnikov in so žrtve medvrstniškega nasilja. Seznam varnih točk po mestih je možno dobiti na spletni strani UNICEF-a (www.unicef.si).

Projekt »Varne šole« s prepoznavnim naslovom »POVEJ! Spregovorimo o nasilju med otroki. Za varno šolo.« je projekt katerega namen je opozarjanje na razrast problema vrstniškega nasilja v šolah. Projekt so začeli izvajati v letu 2006 in do danes je vanj vključenih več kot deset šol. Cilj je ozaveščanje otrok in odraslih o tem, kaj nasilje je, da nasilje v nobeni obliki ni sprejemljivo in o načinih, kako nasilje uspešno preprečevati ali se z njim soočiti. Zajema delo z učitelji, ki vodijo določene programe na razrednih urah ter roditeljskih sestankih. Na UNICEF-u Slovenija zagotavljajo, da je prepoznavnost nasilja s strani učiteljev večja, ki znajo tudi bolj primerno in učinkoviteje ukrepati. Glede na njihovo raziskavo pravijo, da naj bi več kot dve tretjini učencev poročalo o zaznanem nasilju odrasli osebi. Torej tudi ti programi pripomorejo k temu, da so učenci bolj pripravljeni pomagati vrstniku v primeru nasilja in imajo občutek večje varnosti.

3.2.3 Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja

Društvo SOS telefon je neprofitna, nevladna, humanitarna organizacija, ki deluje v javnem interesu na področju socialnega varstva. Društvo prednostno izvaja tri programe pomoči za ženske in otroke - žrtve nasilja v družini; program »SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja«, program »Zatočišče za ženske in otroke - žrtve nasilja«, program »Skupina za samopomoč za ženske, ki doživljajo nasilje«. Ravno tako pa ozaveščanje, izobražujejo in informirajo strokovno in širšo javnost o problematiki nasilja nad ženskami in nasilja nad otroki. Z vidika vsebine diplomskega dela je smiselno izpostaviti možnost telefonskega svetovanja in oblike pomoči otrokom, kateri so z materami žrtve nasilja in se tako lahko zatečejo v SOS zatočišče. Seveda tudi tu velja omejitev o starosti, če gre za otroka moškega spola in sicer do 15 let (Društvo SOS telefon, 2010).

3.2.4 Zveza prijateljev mladine Slovenije

Zveza prijateljev mladine Slovenije (v nadaljevanju ZPMS) je nevladna, prostovoljna, človekoljubna in neprofitna organizacija, katere temeljni cilj je

dvig kakovosti življenja otrok, mladostnikov in družin, zastopanje in uveljavljanje njihovih interesov in potreb ter zaščita njihovih pravic. Deluje od leta 1953 in temelji na razvijanju vrednot prostovoljnega dela in negovanju dobrih medčloveških odnosov (Zveza prijateljev mladine, 2010).

Poleg ostalih projektov ZPMS, je potrebno izpostaviti dva pomembna projekta, ki temeljita na preprečevanju nasilja in ustezni pomoči otrokom in mladostnikom, ki se srečajo z nasiljem.

Projekt »Telefon za otroke in mladostnike - TOM« je bil ustanovljen leta 1990 z namenom čustvene opore mladim, ki se v obdobju odraščanja srečujejo z različnimi težavami. V letu 1995 je bila ustanovljena nacionalna mreža 13. svetovalnih skupin po Sloveniji, ki povezuje več kot 200 usposobljenih svetovalcev. Prednost TOM telefona je v tem, da je popolnoma anonimen in glede na dolgoletno izvajanje programa, izredno prepoznaven v slovenskem prostoru. TOM otrokom in mladostnikom ponuja in posreduje informacije, spodbudo, podporo, svetovanje in pomoč v obliki svetovalnega pogovora po telefonu. Kot nadgradnja TOM telefona pa je nastal spletni informacijski portal E-TOM, ki omogoče vse, kar ponuja TOM telefon, preko spleta. Zajete so vse tematike, katere so se skozi leta izkazale kot pereči problemi skozi oči mladostnika (šola, droge, družina, ljubezen, mladostništvo, nasilje, spolnost, psihološke težave). Na portalu E-TOM so predstavljeni in razloženi vsi pojmi, predstavljene možnosti kje najti pomoč in ostale koristne informacije, ki jih potrebujejo mladi.

Projekt »Hiša zavetja za otroke in mladostnike« je eden izmed novejših projektov, ki je nastal na podlagi dolgoletnih izkušenj ZPMS, saj so se neprestano soočali s težavami in stiskami otrok ter mladostnikov in njihovo nemočjo pri soočanju z nasiljem. Gre za mrežo začasnih namestitev za otroke in mladostnike od enega do osemnajstega leta starosti. Prva Hiša zavetja za otroke in mladostnike, ki deluje kot pilotski projekt, se imenuje Palčica in je namenjena otrokom, ki so mlajši od šest let, katerim pristojni center za socialno delo v treh tednih bivanja v kriznem centru poišče primerno rejniško

družino. Izvajajo tudi program kriznega centra za mlade, kamor se lahko starejši otroci in mladostniki, ki se počutijo ogrožene, zatečejo po pomoč in svetovanje kadarkoli, saj je krizni center odprt 24 ur na dan.

3.2.5 Zavod EMMA - psihosocialna pomoč dekletom in ženskam - žrtvam nasilja

Zavod EMMA je nevladna, neprofitna organizacija, ustanovljena leta 2000 z namenom nudenja strokovne in brezplačne pomoči otrokom, mladostnikom, mladostnicam in ženskam žrtvam nasilja. S svojimi projekti delujejo v Ljubljani in v Krškem, kjer nudijo telefonsko svetovanje, osebno svetovanje, zagovorništvo in spremstvo na institucije za ženske, mladostnice, mladostnike in otroke - žrtve nasilja. Organizirajo skupine za samopomoč za dekleta in ženske, ki so žrtve nasilja, za otroke, mladostnike/ce in ženske pa izvajajo tudi poletne taborne. Poleg vseh kurativnih programov izvajajo tudi preventivne dejavnosti, kjer naj omenim preventivne delavnice za otroke in mladostnike na tematiko nasilja, reševanja konfliktov in diskriminacije ter programe ozaveščanja javnosti (Zavod EMMA, 2010).

Cilj Zavoda je ponuditi pomoč na vseh ravneh, kjer jo žrtve potrebujejo, zato zagovarjajo potrebo po raznolikosti pomoči, ki jo v veliki meri ponujajo tudi sami. Žrtve nasilja se tako lahko odločajo med osebno, individualno pomočjo - svetovanjem, kjer se izdelava osebni, individualni načrt dela, lahko se odločijo le za pomoč preko telefona ali pa se za skupino za samopomoč, kjer gre za timski pristop k problematiki nasilja in kjer do problema pristopajo iz različnih pogledov, izkušenj posameznic.

Kot zanimiv projekt bi izpostavila projekt poletni tabor, ki je namenjen ženskam, otrokom, mladostnicam in mladostnikom z namenom pridobivanja socialnih veščin in novih pozitivnih izkušenj ter pridobivanja na samopodobi. Zasnovan je kot doživljajska, preventivna in terapevtska dejavnost, ki predstavlja varno okolje, kjer se lahko sprostijo in govorijo o svojih izkušnjah, čustvih ipd. Z ustvarjanjem takega okolja je možno posameznikom omogočiti

bolj osebne stike z drugimi, kar pa omogoča pridobivanje znanj in izkušenj, ki jim zaradi izkušnje z nasiljem, primanjkujejo - tako razvijajo svojo identiteto, samopodobo, samozaupanje, gradijo odnose z drugimi, drugačnimi in s tem pridobivajo socialne veščine.

V Zavodu EMMA se zavedajo, kako pomembno je delovati tudi preventivno in poskušati preprečevati nastanek nasilja in z njim povezane posledice, ki jih občutijo njihove uporabnice/uporabniki, zato izvajajo delavnice, ki so po tematiki podobni delavnicam DNK kot tudi delavnicam UNICEF-a in imajo ravno tako mladim namen pomagati oblikovati stališče do nasilja kot razviti dobre medčloveške odnose.

3.2.6 Združenje proti spolnemu zlorabljanju

Združenje proti spolnemu zlorabljanju je neprofitna, prostovoljna, humanitarna nevladna organizacija, s pridobljenim statusom javnega interesa, ki deluje od leta 1994 na območju celotne Slovenije in nudi konkretne oblike pomoči - telefon za pomoč, osebno svetovanje, zagovorništvo, samopomočne skupine, izobraževanje, pomoč preko spletne strani oz. spletni forum. Na Združenju dobijo pomoč in podporo tako otroci kot osebe, ki želijo zaščititi otroka, osebe z lastno izkušnjo zlorabe v otroštvu in tudi tisti, ki iščejo informacije, podporo in pomoč za prepoznavanje zlorabljenega otroka ali za ukrepanje ob zaznavi zlorabljenega otroka (Združenje proti spolnemu zlorabljanju, 2010).

Eden izmed programov, ki ga drugje še nisem zasledila v tej obliki, je program »zagovornik za otroka«, kateri ponuja otroku zagovornika, ki verjame, da otrok glede na svoj položaj potrebuje zaščito, saj je nemalokrat tako, da so interesi otroka, staršev in ostalih vpletenih drugačna, včasih celo nasprotna in ker v družbi še vedno velja napačno prepričanje, da otrok ni sposoben samostojne presoje o svojih interesih. To ni odvetništvo, vendar gre za to, da si odrasla oseba, ki se resnično zavzame za otroka, prizadeva za interes oziroma napredovanje interesa otroka. Združenje zagovarja otrokovo pravico

izraziti svoje mnenje, svoja občutja in svoje želje osebi, ki le-to lahko sprejema neobremenjeno, nepristransko in na tak način otrokove interese tudi predstavi.

Samopomočne skupine imajo organizirane glede na starost uporabnic/uporabnikov intrenutno je ena namenjena tudi mladim od 12. do 18. leta starosti. Kot pri ostalih skupinah za samopomoč gre tudi tu za prepoznavanje posledic, ki vplivajo na kvaliteto njihovega življenja, razumevanje, čustveno oporo, pridobivanje zaupanja, samospoštovanja, samozavesti, izkušenj za nadzor nad lastnim življenjem, podpore za odločitve ipd.

Naj naštejemo še nekaj preventivnih programov, ki jih je izpeljalo Združenje, ki so bolj preventivne narave; OKI - preventivni projekt Otroka Krepi Informacija, VARNA ŠOLA - preventivni in izobraževalni projekt, TOLERANCE NI - kampanja proti nasilju nad otroki in v družini.

3.2.7 Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše

Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše je organizacija, ki je usmerjena v varovanje duševnega zdravja otrok in mladostnikov, kjer jim pomagajo pri razreševanju učnih, čustvenih, vzgojnih, vedenjskih, psihosocialnih in psihiatričnih motenj in težav. Oblike pomoči, ki jih nudijo na Svetovalnem centru in so navedene na njihovi spletni strani, so (Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, 2010):

- korekcija specifičnih učnih težav,
- psihopedagoška terapija motenj učenja,
- terapija govornih motenj,
- pedagoški trening,
- svetovanje,
- podporna terapija,

- medikamentozna terapija,
- individualna psihoterapija (kratka dinamska terapija, kognitivno-vedenjska terapija),
- družinska terapija (Kemplerjeva družinska terapija, sistemska družinska terapija),
- skupinska terapija:
 - trening psihosocialnih veščin za otroke in mlajše mladostnike,
 - avtogeni (sprostitveni) trening za mladostnike,
 - asertivni trening za mladostnike,
 - likovna terapija za otroke in mladostnike,
 - skupinska terapija staršev otrok, ki imajo vedenjske težave,
 - vedenjsko-kognitivna terapija nemirnih (hiperkinetičnih) otrok,
 - šola za starše - edukativno suportivna, skupinska obravnava splošnih vzgojnih vprašanj.

3.2.8 Center za pomoč mladim

Društvo Center za pomoč mladim (v nadaljevanju CPM) je neprofitna in nevladna organizacija, ki od leta 1992 deluje v javnem interesu na področju socialnega varstva tako v Ljubljani kot v Mariboru. V CPM združujejo tako strokovno kot prostovoljno delo na področju varovanja pravic ter osebnega in socialnega razvoja otrok in mladih. Njihovi programi so namenjeni mladostnikom, da obogatijo svoje izkušnje, oblikujejo nove možnosti, izboljšajo vpogled v svoje življenje kot tudi otrokom, ki se radi igrajo in družijo ter odraslim, ki imajo kakršnakoli vprašanja povezana z otroki in mladimi. Pokrivajo tri glavna področja delovanja - svetovanje (individualni pogovori z uporabniki in uporabnicami), javno delovanje (seminarji, diskusije, konference), projektno delo (projekti usmerjeni v dvig kakovosti življenja mladih, zmanjševanje nezaposlenosti, revščine in socialne izključenosti mladih) (Center za pomoč mladim, 2010).

Projekti in programi, ki jih izvajajo so si različni tako po vsebini kot ciljni publiki, vsi pa stremijo k temu, da se izboljša kakovost življenja ter ponudi pomoč, kjer jo uporabniki/uporabnice potrebujejo.

Program »Svetovalnica«

Deluje tako v Ljubljani kot v Mariboru in je namenjen vsem, ki se soočijo z za njih nepremosljivo oviro. Ne gre za svetovanje kot način definiranja problema in podanih rešitev s strani svetovalca, ampak gre za to, da v komunikaciji/pogovoru s svetovalcem posameznik pride do zanj pomembnih spoznanj in primernih rešitev. Gre za skupno odkrivanje poti za spremembe. Raziskovanje v svetovalnici pa je usmerjeno v zavedanje lastnih vzorcev vedenja, razumevanje oblikovanja misli, čustev, motivacije in sprememb, izboljšanje komunikacije z drugimi, odkrivanje tehnik in strategij za doseganje lastnega zadovoljstva.

Projekt »Trening socialnih veščin - tabori TSV«

Trening socialnih veščin CPM definira kot »izkustven trening, kjer se preizkušamo v življenju s skupino nepoznanih ljudi v prakticiranju že osvojenih in učenju, treniranju novih veščin, ki jih uporabljamo v življenju«. (CPM, 2010).

Tabor sestavljajo tako delavnice kot prostočasne aktivnosti; gre za različne igre, ki vsem vključenim pomagajo pri spoznavanju drug drugega in sebe. Tako lažje izražajo svoja mnenja, prepričanja, čustva in se učijo sprejeti ter spoštovati mnenja, čustva in potrebe drugih. Tabori so (lahko) tematsko obarvani, vendar je jedro oziroma cilj vsakega tabora pridobiti izkušnje pri poslušanju in razumevanju sebe ter drugih kot tudi skupna skrb, da tabor čimbolje poteka. Na taborih torej ponujajo in pričakujejo sodelovanje vseh posameznikov, ki pa imajo vedno možnost izbire v okviru ponujenih alternativ. Predvsem izpostavljajo delovanje vseh iz izhodišča jaz sem OK, ti si OK po metodi transakcijske analize (Harris, 2007).

Projekt »Delavnice«

Gre za učinkovito metodo dela z mladimi v skupini, kjer lahko v varnem prostoru razglablajo o temah, ki so za njih izredno pomembne, a se velikokrat zgodi, da v šolskem prostoru ni časa za poglobljen pogovor o tem. Pri delavnicah se raziskuje pomen in vrednost boljšega poznavanja in razumevanja sebe kot človeka, drugih okoli nas in odnosov v katere s(m)o vpeti ali v njih vstopajo(mo). Pri CPM uporabljajo metode izkustvenega in skupinskega učenja, kar udeležencem delavnic prinaša nove izzive in spoznanja, omogoča pa tudi socialno učenje, raziskovanje in preverjanje vplivov posameznikovega vedenja v različnih situacijah. Skupinsko učenje ima prednosti, saj omogoča aktivno sodelovanje posameznikov, ki se tako učijo poslušanja in primernih načinov izražanja mnenja ter (ne)strinjanja kot tudi možnost izbojšanja in učenja grajenja medosebnih odnosov.

Gre torej za preventivno dejavnost ozaveščanja mladih z življenjskimi tematikami, ki so zanimive tudi njim, saj se z njimi srečujejo sedaj in se bodo tudi v prihodnje. Teme zajemajo problem nasilja in zasvojenosti kot tudi učenje spoštljive komunikacije in strategije reševanja konfliktov ter uporabo, pomen in pridobivanje socialnih veščin.

Projekt »Projektno delo z mladimi«

Projektno delo z mladimi zajema raziskovanje CPM. Zadnja njihova raziskava je bila na tematiko (ne)zadovoljstva, kjer so ugotavljali s čim so mladi najbolj (ne)zadovoljni, kdo jim (ne)zadovoljstvo povzroča, s čim se mladi največ obremenjujejo, kateri so njihovi največji strahovi ipd. Z raziskavo, ki je bila izpeljana v letih 2008 do 2009 so na vzorcu 70. mladih, ugotovili da:

- mladostniki nezadovoljstvo največkrat povezujejo z negativnimi občutki in nedoseženimi cilji,
- stanje nezadovoljstva velikokrat pripisujejo sebi, čeprav jim ga povzročajo tudi drugi,
- mladostniki niso nezadovoljni s svojim finančnim stanjem,

- nezadovoljstvo ni pogojeno s tem, iz kje mladostnik prihaja,
- mladostnikom največ obremenitev povzroča šola,
- mladostniki največ zadovoljstva najdejo predvsem v socialnih stikih, zato so po njihovem mnenju socialne veščine zelo pomembne,
- svoja nezadovoljstva in težave mladostniki najbolj zaupajo prijateljem in mami.

Pomembno sporočilo rezultatov raziskave je, vsaj po mojem mnenju, da so mladi pripravljene govoriti o temah, ki jih smatrajo za pomembne in tudi sami ugotavljajo pomen socialnih veščin v njihovem življenju. Kjer sama vidim potencial za izboljšanje občutka varnosti mladih je v ugotovitvi, da o težavah mladostniki poročajo prijateljem - torej vrstnikom in mami, kar pa je po mojem mnenju enkratno izhodišče za izboljšanje medosebnih vezi odraslih z mladimi kar bi moralo biti prioriteta tako na šolah kot po drugih državnih ustanovah in nevladnih organizacijah, saj si verjetno vsi želimo, da mladim zagotovimo varno okolje, kjer bodo lahko poiskali potrebno pomoč in se ne bodo počutili sami v svojih stiskah.

Projekt »Trening asertivnosti«

»Trening asertivnosti je praktičen trening, kjer posameznik krepi svojo moč, saj asertivnost pomeni: samozavest in njena krepitev, zavedanje svojih sposobnosti, zavedanje o lastni vrednosti, dostojanstvo, samouresničevanje, jasna komunikacija.« (CPM, 2010) Projekt lahko razumemo kot preventivno dejavnost s ciljem osebne rasti vključenih posameznikov, saj se v (manjših) skupinah učimo bolj spretne, primernejše ter spoštljive komunikacije, s pomočjo skupine pa pridobivamo nove spretnosti in veščine ter gradimo na samopodobi, samozaupanju in samospoštovanju, ki so ključnega uspeha za lažje soočanje z izzivi življenja.

Izobraževanja

Izobraževanja so namenjena strokovnim delavcem, ki se pri svojem delu srečujejo z mladimi. Za njih CPM organizira Treninge asertivnosti in

iskustveno izobraževanje Treninga socialnih veščin, kar pripomore k širjenju dobrih praks dela med stroko in lahko pripomore k boljšim rezultatom dela z mladimi. To področje ocenjujem kot en pomemben vidik delovanja, saj se je po mojem mnenju tudi tega potrebno lotiti celovito, kar pa nujno vključuje nenehno izobraževanje stroke.

Mednarodne izmenjave

Mednarodne izmenjave potekajo v obliki tabora, v sodelovanju z različnimi državami, kjer imajo mladi možnost srečanja z drugimi kulturami in vrednotami, s čimer lahko zvišujejo stopnjo tolerance, spoštovanja in razumevanja drugačnosti. Cilj projekta je krepitev neodvisnosti posameznikov, njihova samostojnost in prevzemanje odgovornosti za svoje počutje in počutje drugih na taboru.

Projekt »Socialna izključenost skozi oči mladih«

CPM pri tem projektu sodeluje z mladinsko kulturnim centrom Jedro v Medvodah, s katerimi bodo skupaj predstavili problem revščine in socialne izključenosti kot jo vidijo mladi skozi objektivne fotoaparate. Projekt je le en izmed načinov ozaveščanja javnosti o tekoči problematiki o kateri razmišljajo tudi mladi in jim zanjo ni vseeno. Pomembno je, vsaj mislim tako, da tudi mladim damo možnost izražanja svojih mnenj in pomislekov, saj je to ena izmed preventivnih dejavnosti, ki lahko mladim ponudi nove izkušnje, jih nauči novih spretnosti in veščin, ki jim koristijo tudi pri soočanju z njihovimi težavami.

Program »Za nove možnosti«

CPM se je aktivno vključil na področje zmanjševanja revščine in socialne izključenosti, saj je tudi na podlagi lastne raziskave o obsegu in pojavnosti revščine med mladimi prišel do zaskbljujočih rezultatov (glej www.cpm-drustvo.si). Program so razdelili na tri projekte - *Virtualna fundacija*, kjer omogočajo neposredni odnos med darovalci/kami in prejemniki/cami materialnih ter kulturnih dobrin in je zagotovljena anonimnost, *Dejavnosti za zmanjševanje socialne izključenosti*, ki potekajo preko drugih projektov CPM

(Dalvnice na šolah, TSV, trening asertivnosti,..) z namenom soočanja s stereotipi in predsodki ter rušenju napačnih predstav o diskriminaciji ter kot tretji projekt *Ozaveščanje javnosti*, ki potekajo v obliki kampanj z željo opozarjanja na izključujoče politike, strategije in ukrepe.

Projekt »Doživljajsko igrišče«

Ideja o doživljajskem igrišču izhaja iz časov 2. svetovne vojne, ko je danski arhitekt Christian Sørensen opazil, da je otrokom v večje veselje igranje na neurejenih igriščih, če ne že kar odlagališčih, saj so le-ti otrokom omogočali aktivno in domišljijско ustvarjanje lastnih igralnih površin. V Slovenijo je ta projekt prišel v letu 2004 z željo izgradnje prvega doživljajskega igrišča v Sloveniji, natančneje v Novi vasi v Mariboru, ki pa trenutno še ne obratuje, vendar je zaključek del in odprtje igrišča načrtan do konca leta 2010.

Prednost doživljajskega igrišča je v tem, da otrokom ponuja raziskovanje, odkrivanje in spoznavanje lastnih meja kot meja drugih in to v varnem okolju. Otroci tako pridobivajo na znanju veščin in pridobivajo socialne kompetence, saj je veliko ustvarjanja povezanega s sodelovanjem otrok po skupinah, prav tako pa krepi otroško domišljijo, iznajdljivost in možnost ustvarjanja, kar otroci potrebujejo za svoj optimalni razvoj. Seveda so prisotni tudi stokovnjaki, ki so na voljo za kakršnokoli pomoč v kolikor jo otroci potrebujejo, vendar pa je želja in cilj doživljajskega igrišča ravno v tem, da otroci poskušajo sami najti ustrezne načine reševanja težav in konfliktov med seboj. Krepi se torej njihova medsebojna komunikacija in s tem se oblikujejo tudi medsebojni odnosi pri čemer pa posameznik dobiva neizmerljive izkušnje, ki mu koristijo tudi kasneje v življenju.

Doživljajska igrišča so zgrajena na podlagi filozofije »playwork«, ki temelji na principu »open access play« in pomeni odprt pristop k igri. Otroci se sami odločajo kdaj bodo pristopili in kdaj odšli, s čim se bodo igrali in kaj bodo ustvarjali. Na tak način se zagotavlja identifikacija otrok s prostorom, ki omogoča otrokom, da igrišče postane njihova last. Razlika med doživljajskim igriščem in nam bolj poznanimi igrišči v Sloveniji je ta, da se na doživljajskem

igrišču uporablja naravne materiale, kar otrokom omogoča spoznavanje narave in jih uči spoštovanja do nje, sebe in drugih.

3.2.9 Mladinsko informacijsko in svetovalno središče Slovenije

»Mladi smo in še ne vemo vsega. Pomaga pa že to, da vemo, na katera vrata potrkati, koga poklicati ali na kateri e-mail pisati. Nudimo pomoč mladim.« piše na uvodni spleti strani Mladinskega informacijskega in svetovalnega središča Slovenije (Mladinsko informacijsko in svetovalno središče Slovenije, 2010), ki je bil ustanovljen leta 1995 kot nevladna, neprofitna organizacija za mlade in njegova naloga je pridobivanje in posredovanje informacij mladim kot tudi nudenje pomoči (svetovanja) za mlade v Sloveniji. Deluje v projektih »Svetovalnice za mlade«, »Telefon Mladi - mladim«, »Preventivni programi za mlade« in »Izobraževanje za mlado in staro«. Poleg svojih programov pa MISSS ureja nacionalno bazo s podatki o programih za mlade, ki jih izvajajo različne organizacije in društva v slovenskem prostoru; celoten seznam organizacij, ki nudijo različne vrste pomoči mladim je dostopen na njihovi spletni strani www.miss.org pod rubriko »Info baza« (MISSS, 2010).

4 Razprava in zaključek

Družbe, ki so jim mar človekove pravice in človeško dostojanstvo, so sprejele politiko ničelne tolerance do nasilja, kar pomeni, da odklanjajo nasilje vseh vrst in ga prepoznavajo kot nedopustno kršenje osnovnih človekovih pravic. Menim, da se v Sloveniji o tem pogovarjamo, da smo tudi na državni ravni zavzeli to stališče, vendar je izvajanje tega v praksi vprašljivo.

Res je, da imamo ogromno društev in organizacij, ki razvijajo programe na področju nasilja in jih nudijo tako žrtvam kot storilcem nasilja, vendar je po mojem mnenju velik problem pokritosti Slovenije s takimi programi. Večina opisanih društev in organizacij, programe izvaja le v Ljubljani, nekateri še po drugih večjih mestih v Sloveniji kot so Maribor, Celje, Koper, Slovenj Gradec, Novo mesto, Nova Gorica. Kje pa so ti programi za ruralna okolja? Za tiste žrtve in storilce, ki ne živijo v mestih, ki si ne morajo privoščiti obiskovanja programov v večjih mestih bodisi zaradi omejenih finančnih sredstev ali drugih zadržkov? In kaj to pomeni za vse mladostnike, ki se z nasiljem srečujejo v svojih življenjih? Na vsa ta vprašanja v Sloveniji še nimamo odgovora.

Za mlade ponujamo nekaj SOS telefonov, nekaj organizacij nudi otrokom zagovorništvo, predvsem pa so za otroke in mladostnike v Sloveniji namenjeni krizni centri (trenutno jih imamo devet). Vendar če drži dejstvo, da je vsaka druga ženska po svojem petnajstem letu deležna nasilja in da mladi v šolah v 23 % poročajo o tem, da so žtve nasilja, potem je jasno, da v Sloveniji nimamo dovolj programov, da bi lahko vsem nudili njim potrebno pomoč. Zato se mi zdi več kot na mestu vprašanje kaj zdaj? Kako lahko ukrepamo zdaj, da bomo v prihodnosti zajezili problem nasilja?

Zavedati se moramo namreč, da nasilje (mladim) povzroča trpljenje in duševno škodo, da posledice nasilja občutijo tako posameznik kot okolje in skupnost. Ker prizadanejo človekovo osebnost, so dolgotrajne in zato posameznik težko najde pot iz nasilja in njegovih posledic in ravno zato je

rešitve potrebno iskati in najti na državni ravni. Človekova pravica je namreč, da živi varno in brez nasilja, za kar mora poskrbeti tudi država. Če je naloga države, da ščiti pravice posameznika, je njena naloga tudi, da opozarja na posameznikove dolžnosti, saj je odgovornost vsakega tudi ta, da sam drugemu ne povzroča nasilja.

Habbe (2000) poudarja, da obstaja veliko poti, ki vodijo do skupnega cilja - varnosti naših otrok. Pravi, da je žalostno namreč dejstvo, da je nasilja vse več, zato moramo dobro premisliti kako naprej in da je življenje otrok in mladostnikov preveč dragoceno, da bi ravnodušno brali črno kroniko zaradi nasilja nad njim. S to trditvijo se strinjam tudi sama. Življenje otrok in mladostnikov je res preveč dragoceno, da bi že v prvih korakih življenja okusili njegovo grenkobo. Vsak otrok bi moral zaupati v svoje lastne zmožnosti, saj so pozitivne izkušnje tiste, ki dajejo vsakemu moč in zaupanje vase za vse življenje.

Menim, da je otroke potrebno ustrezno vzgajati že od malih nog, pri čemer je nujno sodelovanje staršev, vrtcev in šol, saj so oni nosilci primarne in sekundarne socializacije. Moje mnenje je, da bi bilo vredno premisliti o pomenu preventive in že v zgodnji mladosti vzpostavljati pozitiven odnos do življenja, spodbujati komunikacijo in dobre odnose ter poudarjati reševanje problemov brez nasilja. Kot pravi Coloroso (1996) - namesto da otroke in mladostnike »bombandiramo« s sporočilom, da je nasilje način reševanja konfliktov, jih lahko s svojim lastnim zgledom, z usmerjanjem in s svetovanjem naučimo, da je nasilje nezrela, neodgovorna in neproduktivna tehnika reševanja konfliktov, zrelo in pogumno dejanje pa je le nenasilno reševanje spornih situacij. Največ za to med otroki in mladostniki pa lahko storimo prav v družini in v šoli.

Ker v družbi še vedno velja, da je družina zaprta celica, kamor država nima vstopa in ima tako le malo moči za uveljavljanje svojih načel, se mi zdi pomembno, da na ravni šolskega sistema poskuša to nadoknaditi. Vsi otroci morajo v Sloveniji obiskovati osnovno šolo in večina jih nadaljuje šolanje v

srednjih šolah, zato se mi zdi izrednega pomena, da država na tej ravni in pri tej starosti mladih, pristopi do njih s svojimi programi in jim tako omogoča pridobivanje socialnih veščin, jih uči primerne načina komunikacije in reševanja konfliktov ter jim omogoča in nudi oporo, varnost ter pomoč v primerih, ko se otroci in mladostniki znajdejo v stiski.

Pri pregledu programov, ki jih ponujajo različne organizacije in društva tako vladne kot nevladne, sem večinoma naletela na kurativne programe pomoči, ki sicer ne zajemajo celotnega območja Slovenije, vendar jih je kar nekaj. Dočim preventivnih programov, ki bi pripomogli k drugačnemu razumevanju nasilja, ni veliko. Le nekaj nevladnih organizacij in društev ponuja preventivne delavnice na to tematiko in ker gre v večini primerov za plačljivo storitev, je prisotnost preventive v šolah odvisna predvsem od prizadevanja izobraževalnih institucij za njihovo vzpostavitev. Takih programov s strani vladnih institucij je izredno malo - le na nekaterih centrih za socialno delo se srečamo s programi, kjer si strokovnjaki prizadevajo učiti stvari, ki jih otroci in mladostniki doma ali v šoli ne dobijo oziroma jih dobijo premalo.

Na delavnicah se predvsem poudarja sodelovanje, gradnja na samozavesti, nenasilno vedenje, spoštljivo komuniciranje, primerno reševanje konfliktov, ipd, zato menim, da bi bilo potrebno te vsebine prinesiti v vse slovenske šole. Za uveljavitev teh programov na nacionalni ravni, je nujno sodelovanje vladnih organizacij, nevladnih društev in organizacij, ki nudijo te programe ter šol. Menim, da bi bilo potrebno sprejeti enoten nacionalen program preventive, ki bi ga šole prilagajale glede na svoje šolske potrebe, saj verjamem, da preventiva v šoli ne pomeni samo nekega programa, ki ga izvaja nevladna organizacija ali društvo, ampak dejavnost šole, ki znotraj kolektiva določi, da vsak učitelj vpelje v učne ure pomembne segmente, ki posledično preprečujejo nasilje in tako mladim sporočajo, da tudi na njihovi šoli velja ničelna toleranca do nasilja.

Menim, da s takšnimi majhnimi koraki, lahko vzpostavimo drugačno mišljenje in nenasilno vedenje, ki služi kot nadaljne vodilo posameznika skozi življenje.

V preventivo bi morali verjeti vsi, saj zagotavlja verjetnost, da bo nasilja manj, da bo prej prepoznano, da bo žrtev manj in povzročitelji nasilja ne bodo iskali rešitev v nasilju, temveč v pogovorih oziroma v drugih dejavnostih, katere bodo njihovo nasilje zmanjšale.

S pozitivnim odnosom do preventive bi veliko pridobili mladi, starši in družba kot celota in če vanjo verjamemo, je pomembno, da jo tudi izvajamo in tako s svojim lastnim zgledom, z usmerjanjem in s svetovanjem spomnimo sebe in ostale, da je zrelo in pogumno dejanje le nenasilno reševanje spornih situacij. In kot pravi misel: *»Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo dosegel, kdor išče pot, bo cilj vedno nosil v sebi.«*

Naj bo ta misel vodilo vseh - tudi mladih, da bodo za svoje cilje vedno iskali le tisto pot, ki ne bo poznala nasilja.

5 Literatura

- Ančič, K., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M., Vanček, N., Verbnik Dobnikar, T., Veselič, Š. In Zabukovec Kerin, K. (2002). *Nasilje - nenasilje*. Ljubljana: Založba i2.
- Aničič, K., Veselič, Š. (2007). *Na poti iz nasilja - prakse dela proti nasilju nad ženskami*. Ljubljana: Društvo SOS telefon.
- Bučar-Ručman, A. (2004). *Nasilje in mladi*. Ljubljana: Klub mladinski kulturni center Novo mesto.
- Center za pomoč mladim. Pridobljeno 17.9.2010 na <http://www.cpm.si>.
- Center za socialno delo Ljubljana Bežigrad. Pridobljeno 3.12.2010 na <http://www.csd-lj-bezigrad.si/KCM.htm>.
- Center za socialno delo Moste-Polje. Pridobljeno 20.9.2010 na <http://www.csd-ljmostepolje.si>.
- Coloroso, B. (1996). *Otroci so tega vredni*. Ljubljana: Tangram.
- Dekleva, B. (1996). *Nasilje med vrstniki v šoli in v zvezi s šolo*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
- Dekleva, B. (2000). *Šola, mladi in nasilje*. V Šelih Alenka (ur.), *Prestopništvo in odklonsko vedenje mladih: zbornik* (str. 137-149). Ljubljana: Bonex.
- Društvo SOS telefon. Pridobljeno 22.9.2010 na <http://www.drustvo-sos.si>.
- Društvo za nenasilno komunikacijo. Pridobljeno 3.12.2010 na <http://www.drustvo-dnk.si>.
- Filipčič, K. (2002). *Nasilje v družini*. Ljubljana: Bonex.
- Habbe, J. (2000). *Nasilje in varnost otrok v šolah*. Ljubljana: Lisac&Lisac.
- Harris, A. (2007). *Jaz sem v redu, ti si v redu*. Ljubljana: Avrora.
- Henwood, M. (2000). *Nasilje v družini: priročnik in pripomoček za zdravstvene delavce*. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje.
- Kazenski zakonik*. (2004). Uradni list št. 95/2004-UPB1. Pridobljeno 3.12.2010 na http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r05/predpis_ZAKO905.html.
- Lentin, A. (2003). *Learning from violence - The youth dimension*. Strasbourg: Council of Europe.

- Ministrstvo za notranje zadeve. Pridobljeno 3.12.2010 na
<http://www.mnz.gov.si>.
- Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Pridobljeno 3.12.2010 na
<http://www.mddsz.gov.si>.
- Ministrstvo za pravosodje. Pridobljeno 29.11.2010 na <http://www.mp.gov.si>.
- Ministrstvo za šolstvo in šport. Pridobljeno 3.12.2010 na
<http://www.mss.gov.si>.
- Ministrstvo za zdravje. Pridobljeno 29.11.2010 na <http://www.mz.gov.si>.
- Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije. Pridobljeno 17.9.2010
na <http://www.misss.org>.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*.
Oxford England: Blackwell.
- Petrovec, D. (2003). *Mediji in nasilje - Obseg in vpliv nasilja v medijih v
Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Pogačnik, A. (2008) *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS.
- Pravilnik o obravnavanju nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode*.
(2008). Uradni list 104/2009. Pridobljeno 3.12.2010 na
http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r04/predpis_PRAV9804.html.
- Pušnik, M. (1996). *Trpinčenje med otroki in mladostniki*. Ljubljana: Zavod RS
za šolstvo.
- Pušnik, M. (1999). *Vrstniško nasilje v šolah*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Pušnik, M. (2003). *Vloga šole pri zmanjševanju nasilja*. Ljubljana: Zavod RS za
šolstvo.
- Smernice za analizo, preprečevanje in obravnavo/obvladovanje nasilja v
šolskem prostoru*. (2004). Pridobljeno 3.12.2010 na
[http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ra
zvoj_solstva/projekti/Smernice_nasilje.pdf](http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/Smernice_nasilje.pdf). Zakon o socialnem varstvu.
(2007). Uradni list RS št. 36/2004. Pridobljeno 25.9.2010 na
<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200436&stevilka=1571>.
- Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše. Pridobljeno 15.9.2010 na
<http://www.scoms-lj.si>.
- Umek, P. (2009). *Psihologija varnostnih pojavov*. Ljubljana: Fakulteta za
varnostne vede.

UNICEF. Pridobljeno 15.9.2010 na <http://www.unicef.si>.

Urad za enake možnosti. Pridobljeno 3.12.2010 na <http://www.uem.gov.si>.

Verbnik Dobnikar, M. (2000). *Dosje: Nasilje nad ženskami*. Ljubljana: Urad vlade RS za žensko politiko.

Veselič, Š. (2007). *Nasilje! Kaj lahko storim?*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.

World health organization. Pridobljeno 22.9.2010 na <http://www.who.int/en>.

Za nenasilje.si. Pridobljeno 3.12.2010 na <http://za-nenasilje.si/GlavniMenu/Zaotroke/Kajjemedvrstni%C5%A1konasilje/Razlogizamedvrstni%C5%A1konasilje.aspx>.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini. (2008). Uradni list RS št. 16/2008. Pridobljeno 25.9.2010 na <http://www.uradni-list.si/1/content?id=84974>.

Zakon o socialnem varstvu. (2007). Uradni list RS št. 36/2004. Pridobljeno 25.9.2010 na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200436&stevilka=1571>.

Zavod EMMA. Pridobljeno 15.9.2010 na <http://www.zavod-emma.si>.

Združenje proti spolnemu zlorabljanju. Pridobljeno 20.9.2010 na <http://www.spolna-zloraba.si>.

Znanje o čustvih za manj nasilja v šoli. (2010). Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Zveza prijateljev mladine Slovenije. Pridobljeno 17.9.2010 na <http://www.zpms.si/ZPMS>.